

VALLMOLL I EL SEU TEIXIT ASSOCIATIU

Joan Perelló Balcells

1. Introducció

El treball de recerca l'he fet sobre l'associacionisme i les festes i costums del poble de Vallmoll. Allò que m'ha motivat a escollir aquest tema ha estat, en gran part, el fet que la meua família, sempre els avis i oncles, m'explicaven què feien a Vallmoll durant la seva joventut: com es divertien, on ho feien, amb qui ho feien... A més, ells havien format part activa de grups, fins i tot, havien tingut càrrecs de responsabilitat en alguna entitat. Per altra banda els meus pares també han format part en comissions de cultura i entitats del poble i, algunes vegades, han estat els responsables de l'organització d'actes; i jo com que des de ben petit anava amb ells veia tot aquest món i m'agradava. A més a més, he participat i formo part d'una associació de cultura popular de Vallmoll —El Moll—, que actua en actes festius del meu poble; quan era més petit ballava la dansa infantil del Patatuf, tocava el flabiol i anava amb el Moll de Foc. I és per tot això que sempre pensava que quan fos gran m'agradaria deixar escrit tot aquest món de Vallmoll.

2. Vallmoll

2.1. SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Vallmoll és un municipi que pertany al bloc anomenat Camp de Tarragona, dins del qual es troba situada la comarca de l'Alt Camp, la capitalitat de la qual és la ciutat

de Valls. La superfície municipal és de 16,72 km², amb una altitud, pel que fa al nucli estricte, de 161 m sobre el nivell del mar. El seu terreny ondulat té una tendència a augmentar l'altitud a mesura que ens anem atansant al nord, conseqüència lògica si tenim en compte que a poc a poc ens anem apropant als contraforts muntanyosos de la serralada prelitoral. Cal destacar que, dels 23 municipis de la comarca, el poble de Vallmoll és el tercer amb menys altitud, per sota dels 317 m de mitjana del conjunt de municipis de l'Alt Camp. El conjunt del terme es troba enclavat entre els meridians 1011 i 1016 i els paral·lels 746 i 753, que corresponen respectivament a 41° 14' i 37" de latitud i 4° 56' 77" de longitud.

En conjunt, el terme limita: al nord-est amb Puigpelat; a l'est amb Nulles; al sud i sud-est amb els termes del Morell, els Garidells i la Secuita, municipis que pertanyen a la comarca del Tarragonès; a l'oest amb els termes del Rourell i la Masó; i al nord i nord-est amb la població de Valls. Vallmoll limita amb tres d'aquests municipis: la Masó, el Rourell i el Morell de forma totalment fluvial i natural mitjançant el riu Francolí. En part, també limita amb dos municipis més amb sengles torrents: el torrent de Vallmoll, amb el terme de Nulles, i el torrent del Bogatell, amb el terme de la Secuita.

Les partides del terme estan classificades en tretze polígons. La superfície total del terme de Vallmoll és de 1.672 ha 18 a 75 ca.

El polígon núm. 1, el limiten els camins de Vallmoll a Valls, el de la Rasa i el camí del Milà o dels Fontanals. Les partides que hi consten són els Corredors, el Camp, les Planes, les Rases i els Fontanals.

El polígon núm. 2, el trobem enquadrat entre el camí de Vallmoll a Valls, part de terme limítrof entre Vallmoll i Valls, la carretera de Tarragona a Lleida i el mateix municipi. Tota aquesta llenca de terreny s'anomena terme dels Provadors, mentre que la part que limita amb les cases del poble porta el nom de Reixat.

El polígon núm. 3, el limiten la carretera de Tarragona a Lleida, part del camí de Vallmoll a Puigpelat, el camí de Sant Francesc i el terme de Valls. Les partides que hi són assenyalades són: els Provadors, el Camí de Valls i els Clots de les Planes.

El polígon núm. 4 se situa entre el camí de Sant Francesc, el camí de Vallmoll a Puigpelat, el terme de Valls i la carretera de Nulles a Valls. Les partides que s'hi esmenten són els Clots i els Cogolls.

El polígon núm. 5, el limiten la carretera de Valls a Nulles, el terme de Valls, el terme de Puigpelat i el torrent de l'Hospitalet, que separa els termes de Vallmoll i de Nulles. La partida que hi ha esmentada és la dels Calders.

Als polígons núm. 6 i 7, els trobem enquadrats entre la carretera de Lleida a Tarragona, el camí de Vallmoll a Puigpelat, la carretera de Valls a Nulles, el torrent de l'Hospitalet o de Vallmoll, el terme de Nulles, part del camí de Torredembarra, el camí dels Morts i el camí de la Remogorosa. Les partides són: l'Horta de la Vila, les Cavalleries, els Prats, l'Altra Banda, les Comes, els Pinars, els Clots, el Mas de Cusidó i els Cogolls.

El polígon núm. 8 se circumscriu entre el camí dels Morts, el terme de Nulles i el camí de Nulles o del Mas Vell. Les partides que s'hi inclouen són: la Plana de Sant Miquel, la Masia Vella, la Remogorosa i els Pinars.

El polígon núm. 9, el delimiten la carretera de la Masó a la Secuita, la carretera de Tarragona a Lleida, altre cop la mateixa carretera de la Secuita, el torrent del Bogatell, el camí de Nulles o del Mas Vell, part del camí dels Morts i el camí de la Remogorosa (avui conegut com el camí de la Font). Les partides que hi trobem són: l'Horta de la Vila, l'Altra Banda, la Creu, el Bogatell, el Mas Vell i els Vernets.

El polígon núm. 10, el configuren la carretera de Tarragona a Lleida, la carretera de la Masó a la Secuita, el torrent del Bogatell i el terme de la Secuita. Les partides que hi consten són: les Forques i el Bogatell.

El polígon núm. 11 se situa entre els següents límits: la carretera de Tarragona a Lleida; el terme de la Secuita; el terme dels Garidells; el riu Francolí, que separa els termes de Vallmoll des del Morell i el Rourell; el torrent de Vallmoll i el camí dels Garràfols. Comprèn aquestes partides: la Torre del Comte, la Plana de Companys, el terme del Mas, les Comes de Companys, els Garràfols, el Regolf de Solé i el Regolf.

El polígon núm. 12 té com a límits de separació la carretera de Tarragona a Lleida, el camí dels Garràfols, part del torrent de Vallmoll dins del terme, el riu Francolí i la Carretera de la Masó a la Secuita. Les partides que s'hi assenyalen són els Garràfols, el Camí de Tarragona, el Camp de l'Alzina, l'Argentona, el Camí del Molí, els Censals, el Francolí i el terme del Mas.

El polígon núm. 13 se circumscriu entre la mateixa població de Vallmoll; la carretera de Lleida a Tarragona; el camí del Milà o dels Fontanals; el terme de Valls; el riu Francolí, que separa el terme de la Masó i la carretera de la Masó, i la Secuita. Les partides que en formen part són: els Fontanals, les Planes, els Corredors, les Rases Lluny, els Horts de la Vila, el Camí del Molí, el Terrer Blanc i el Francolí.

Hem de destacar que l'ordenació en polígons segueix un ordre circular d'oest a est i va en direcció contrària a les agulles del rellotge. Es pot constatar que 6 dels 13 polígons limiten amb el mateix poble i que tots limiten amb algun terme forà, o sigui que no hi ha cap polígon que sigui interior.

2.2. HISTÒRIA DE VALLMOLL

En aquest bloc podem classificar la història de Vallmoll en els següents apartats:

- edat antiga
- edat mitjana
- edat moderna
- edat contemporània

2.2.1. Edat antiga i preromana

Els primers assentaments històrics d'origen preromà que s'han localitzat a Vallmoll són els poblats ibèrics dels Cogolls i dels Garràfols; en aquest últim s'hi

descobrí una sitja, part de les muralles, fragments d'habitacions i sobretot ceràmica, descobriments molt valuosos.

Pel que fa als romans també hem de dir que s'han trobat força descobertes interessants, entre les quals destaquen el sarcòfag-abeurador romà de ca Ballester, que actualment es troba al Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, i també la vila romana, que es troba situada al costat del torrent de Vallmoll.

2.2.2. *Edat mitjana*

La donació definitiva del Camp de Tarragona al bisbe Oleguer per part de Ramon Berenguer III va ser l'any 1118. El comte es va reservar el domini dels seu súbdits. Cap a l'any 1150 es repoblen els nuclis agraris i urbans. Però va haver-hi una ruptura entre l'Església i el príncep, i la sobirania del Camp de Tarragona quedà constituïda entre el comte Ramon Berenguer IV, l'arquebisbe i el príncep Robert. A causa d'unes disputes entre ells, el Camp de Tarragona va quedar en dues mans: l'Església i el comte.

Al segle XII és quan es fa l'assentament definitiu de la repoblació del Camp; en tenim el testimoni de l'església de Vallmoll.

Al segle XIII els hospitalers tenen drets sobre Vallmoll. També el rei Jaume I va fer una concessió de la celebració del mercat cada dijous a Vallmoll.

Al segle XIV, hem de dir que es van arribar a acords en la possessió de les aigües del barranc de la Secuita i Vallmoll. Un altre litigi fou el de les Cavalleries que finalment es concediren a Valls. També hi habitaren els jueus, que van desenvolupar el comerç a Vallmoll. Un altre fet important és que el monestir de Santes Creus tenia drets de castlania sobre el castell de Vallmoll.

Al segle XV Vallmoll està incardinat dins del Priorat de Catalunya. En aquest segle a Vallmoll van haver-hi lluites internes com a conseqüència de les lluites del país. Cal destacar uns fets econòmics: les plagues del la llagosta i la pesta durant l'any 1420.

2.2.3. *Edat moderna*

Al segle XVI s'expulsen els jueus i Vallmoll en queda afectat i també sofreix estralls de la pesta. Bràfim pertany a la Baronia de Vallmoll. Vallmoll ajuda al duc de Feria en la guerra que va haver-hi al Rosselló i la Cerdanya.

Al segle XVII Puigpelat i Torrelles pertanyen a la comanda hospitalera de Vallmoll, i es reparteix entre el comanador i l'arquebisbe. Com a fets importants d'aquest segle hi ha l'hostatge dels francesos al castell de Vallmoll i es va apoderar de la farina que es portava de Valls a Tarragona. (Vallmoll amb els impostos que pagava tenia dret a la llenya).

Al segle XVIII amb el regnat de Felip V, la pesta fa estralls a Vallmoll i es concedeix un ajut per part del rei. En aquest segle és té constància que el Sr. Joan Aymerich assisteix com a representant de Vallmoll a la Junta General (època de la Guerra

Gran). Al segle XVIII Vallmoll pertany al baró de Savallà i a principis del segle XIX al comte de Peralada.

2.2.4. Edat contemporània

El segle XIX té, quant a fets polítics, dos moments culminants. L'un és la Guerra del Francès. El general francès Saint-Cyr ocupà els pobles del Camp de Tarragona, al Pont de Goi va guanyar la batalla i els francesos en entrar als pobles hi van fer diverses requisites. L'altre és la guerra carlina, i a la torre del castell s'instal·là un telègraf.

Mentrestant, al final del segle XIX, una altra plaga afectà el poble, la fil·loxera, cosa que va motivar que l'alcalde demanés diners per a la corporació per pagar despeses imprevistes.

El segle XX té com a fita essencial la guerra civil espanyola (1936-39). Però dels anys anteriors podem esmentar l'ascens polític del vallmollenc Gabriel Ballester i Boada, el qual pertanyia al grup liberal de Sagasta.

Del període del 1936 al 1939 podem dir que el fet més important que va succeir al poble van ser la creació del Comitè Antifeixista.

El 1938 fou designat com a nou secretari del comitè comarcal de la CNT el convilatà Pere Segarra, conegut amb el sobrenom d'Anteo.

La història més recent es pot centrar en l'inici de la pèrdua de tresors artístics, com el sarcòfag romà de ca Ballester (1951); la desfeta de part del castell per agafar les pedres que ara es troben a la façana de l'ajuntament, i l'arrabassament del molí de Vallmoll.

2.3. CARACTERÍSTIQUES SOCIALS

La població actual de Vallmoll era al 2001 de 1.292 habitants. D'aquests, 933 han nascut a Catalunya, 315 a la resta de l'estat i 44 a l'estranger.

Però el 50% dels habitants nascuts a Catalunya són d'altres comarques. Per tant, Vallmoll és una localitat on hi ha un fort increment de la immigració. Això és degut al fet que es troba ubicada entre Tarragona, Valls i Reus, que es caracteritza per mantenir un desenvolupament industrial i econòmic important.

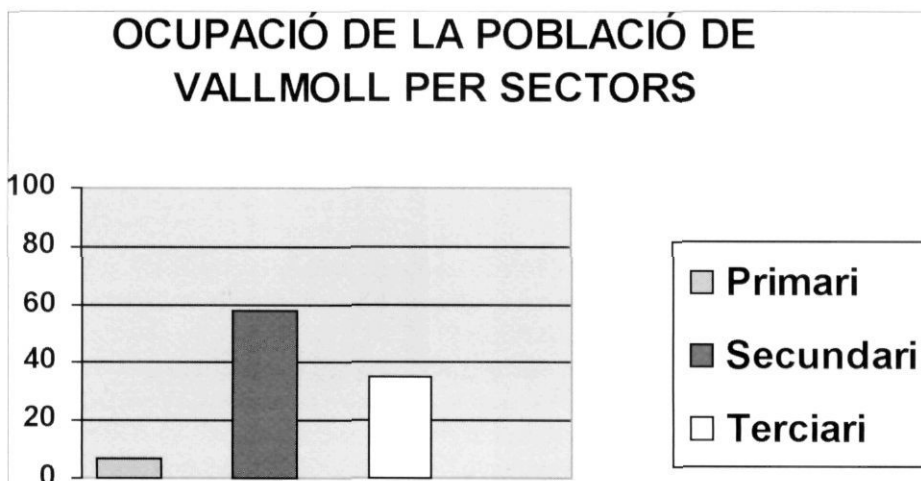
El nivell d'ocupació de la població per sectors

Un 58% de la població ocupada de Vallmoll treballa al sector secundari, del qual un 47% es dedica a la indústria i un 11% a la construcció.

Un 7% treballa al sector primari, especialment a l'agricultura.

Un 35% de la població treballa al sector terciari. En aquest sector hem d'observar que estem força per sota de la mitjana de Catalunya i l'Alt Camp, ja que en aquest últim té una mitjana d'un 47% i a Catalunya un 57%.

Al poble hi predomina un sector de població ocupat en la indústria:

Segons el nivell d'ocupació hi ha una indústria de mobles on treballen un nombre elevat de persones.

La indústria metal·lúrgica també té una certa importància.

La indústria tèxtil també dóna força oferta de treball.

En quant a la construcció, hem de dir que és un dels pobles on està per sobre de la mitjana de Catalunya.

També té un cert grau d'importància i caldria destacar la indústria alimentària i el petit comerç.

Caldria indicar que, per una banda, hi ha una considerable part de la població ocupada de Vallmoll que va a treballar sobretot a Valls i també a altres localitats de l'àrea del Camp de Tarragona. Per l'altra, hem de dir que Vallmoll dóna feina a treballadors que vénen o procedeixen de la comarca o fora de la comarca. Per tant, Vallmoll és un lloc de mobilitat de treball gràcies a la seva situació geogràfica, ja que es troba situat dins l'anomenat «triangle» de Tarragona, és a dir: Tarragona-Valls-Reus.

El nivell educatiu de la població

L'any 1996 cinc persones no sabien llegir ni escriure.

Unes 186 persones tenien l'educació primària incompleta.

Hi havia 372 persones que tenien la 1a etapa d'EGB i 128 tenien la 2a.

Els estudis de 1r grau d'FP els tenien 74 persones i els de 2n, 51 persones.

BUP i COU el tenien unes 55 persones.

Finalment, unes 22 persones van obtenir el títol de grau mitjà i unes altres 33 van aconseguir el títol de grau superior.

En conclusió, hi ha una gran part de la població que no té el graduat escolar; per tant, podem dir que el nivell educatiu del municipi és baix.

En els últims anys aquest creixement de població està repercutint en una sèrie de serveis i demandes socials que ha d'anar afrontant el municipi.

Un altre fet és que la dispersió de la població dins el territori fa que costi d'interrelacionar-se i determinats nuclis de població, com ara les urbanitzacions, tinguin una funció de nucli dormitori i, a més, estiguin poc integrades a la vida social del municipi.

A la segona meitat del segle XX podem observar que hi va haver una forta immigració d'Andalusia i també d'Extremadura cap al municipi de Vallmoll. Els fills d'aquests immigrants s'han anat integrant a poc a poc, però hi ha hagut una sèrie de dificultats d'integració en el món associatiu; també hi ha un predomini molt important de l'ús de la llengua castellana. Les arrels culturals d'una gran part d'aquesta població no són catalanes i això fa que hi hagi més dificultats a l'hora de donar un impuls a la cultura catalana. Les autoritats de l'administració local no manifesten una voluntat política de donar un fort impuls a la cultura catalana.

3. L'associacionisme

3.1. L'ASSOCIACIONISME A CATALUNYA

L'associacionisme ha esdevingut un element molt important en l'estructuració de la societat civil catalana.

Al segle XIX la Renaixença desvetlla la consciència catalana, que respon a un sentiment col·lectiu compartit per totes les classes socials. Aquest no va ser un fenomen exclusiu de la literatura, sinó que també va tenir una indiscutible dimensió popular, és a dir, una bona part de la població catalana va participar del sentiment de retrobament i recuperació de la llengua i la cultura pròpies. Algunes d'aquestes manifestacions populars van ser:

- La formació de nombroses associacions, com La Fraternitat i l'Ateneu Català de la Classe Obrera, que van dinamitzar la vida popular amb festes com la del Carnestoltes.
- La publicació de revistes satíriques de caire polític. Es va iniciar d'aquesta manera un tipus de periodisme que al darrer quart de segle agafaria una forta empenta.
- L'arrelament del cant coral amb els cors de Clavé, que aplegaven unes 85 societats corals catalanes.
- L'afició popular pel teatre, que va trobar el seu gran autor Frederic Soler, *Pitarra*.
- L'excursionisme, que va ser el motor de l'extensió del sentiment patriòtic de coneixement i estimació de la terra catalana.

Una ullada a l'evolució de l'associacionisme a Catalunya permet comprovar que, des del moment en què disposem d'informació, els ciutadans s'han agrupat per a finalitats ben diverses.

El procés evolutiu indica que, o bé l'associacionisme ha incidit en ell mateix i progressivament en les noves problemàtiques que s'han generat en la societat, o bé ha anat configurant uns models de cultura variats en el temps.

No seria desassenyat, i es podria fer, la història d'un poble en funció de l'associacionisme que s'hi ha anat desenvolupant, perquè aquest respon a les inquietuds de la població.

La creació de noves associacions ha estat una constant en la segona meitat del segle XIX; amb l'acabament de la dictadura, el procés es va anar multiplicar i en els darrers anys el nombre de noves associacions creades anualment arriba a les dues mil.

És difícil poder parlar de l'evolució històrica de l'associacionisme a Catalunya perquè, si bé el fet d'associar-se, d'unificar lliurement diverses voluntats per aconseguir una finalitat comuna, sembla innat en la població catalana, la informació pel que fa a la realitat de l'associacionisme a Catalunya només es troba recollida de manera global d'ençà de l'aprovació de la primera llei d'associacions de l'Estat espanyol l'any 1887, tot i que el reconeixement del dret d'associació es recull a la Constitució de 1869.

L'associacionisme ha anat creixent amb diferents modalitats. Així, durant els anys cinquanta i els anys seixanta del segle XX, l'associacionisme dominant va ser de resistència per a la preservació dels valors catalans i per a la defensa de la llengua i de la cultura. Després es desenvolupa amb força un model associatiu que té com a referent prioritari el territori. Es tracta de les associacions de veïns.

A partir dels anys vuitanta del segle XX és quan es diversifica i se sectorialitza i aconsegueix un creixement que no s'havia vist mai a Catalunya. Amb aquestes dades es pot deduir que l'associacionisme es desenvolupa en un espai de llibertat.

Durant la transició democràtica observem que es produeix un creixement impressionant.

El nombre d'entitats associatives registrades a Catalunya fins a l'any 2000 és de 35.819.

Veiem que l'associacionisme és molt important a Catalunya però cal plantejar els aspectes més forts, més febles, les amenaces i les oportunitats de les associacions.

- Punts forts

- L'associacionisme gaudeix d'una bona imatge social, ja que un 30% de la població catalana està associada, implicada en els sectors menys afavorits, en el foment de la cultura i de l'esport, en les activitats de lleure, etc. Per tant, cobreix uns espais que d'una altra manera s'haurien de cobrir des de l'administració pública.

- Incideix a fer front a les dificultats de diversos sectors minoritaris.

- La incorporació del voluntariat esdevé l'element diferenciador respecte a altres tipus d'organització.

- Esdevé interlocutor de l'administració pública per detectar les necessitats socials de la població.

- El principal punt fort es troba en la consciència molt arrelada de la necessitat de millora que tenen les associacions.

- Punts febles

- La dificultat de recanvi en la direcció de les associacions.
- L'estima pel càrrec. La dedicació durant un període d'anys a l'organització esdevé un fre per deixar la tasca en mans d'altres.
- La sectorialització incideix en la diversificació de l'acció sobre un mateix col·lectiu o en un mateix territori, ja que les associacions no es coordinen.
- L'administració pública no acaba de definir-se prou concretament per tal de fomentar i consolidar l'associacionisme.
- Manca d'informació actualitzada de la realitat associativa de Catalunya.
- Permissivitat de la llei d'associacions que comporta que altres estructures s'acullin dins de l'associacionisme i això repercuteix negativament en la seva imatge.
- Poca utilització del màrqueting associatiu.

- Amenaces

- La dispersió associativa suposa que les intervencions en un territori no serveixin per aprofitar els recursos existents.
- La consciència de pertànyer a aquest sector encara té poc relleu.
- Els recursos públics destinats a les associacions no creixen en la mesura que creixen les associacions.
- La manca d'un marc fiscal propi de les entitats associatives sense afany de lucre suposa que la creació de llocs de treball o intervencions professionals no es desenvolupin amb la mateixa força que a altres països.
- La manca d'estímuls dels dirigents per buscar personal que els substitueixi provoca que algunes associacions es tanquin en si mateixes i representin cada vegada menys en conjunt.

- Oportunitats

- A mesura que es dediquin esforços per treballar entre totes les associacions, s'optimitzaran recursos i es rendibilitzaran les accions socials.
- La creació d'un codi ètic de les associacions incrementarà la seva bona imatge social i incidirà positivament en el debat i la reflexió sobre el seu futur immediat.
- Les associacions han d'intervenir en la gestió directa de les necessitats de la població fent un servei a la nostra societat.
- L'estructuració en organitzacions de segon grau i, sobretot, els serveis que poden oferir als seus associats i a tercers ha de ser el gran portal per a la millora del sector associatiu a Catalunya.

- Consideracions finals

- L'associacionisme a Catalunya es troba en un procés de gran creixement i es desenvolupa en democràcia.
- La seva estructura intervé molt en determinats temes però poc en relació amb el territori d'intervenció.

- Cal avançar en l'establiment d'una classificació orientada a valorar la incidència en el territori i en sectors concrets de la població, ja que els poders públics de vegades incideixen poc.

- Moltes associacions haurien de ser declarades d'utilitat pública.

- Hi ha poca relació directa entre el que es diu políticament i el suport que se li dona a l'associacionisme.

- Les associacions depenen en gran mesura de l'aportació de diners públics i s'haurien de planificar estratègies de recerca de recursos.

- L'associacionisme ha desenvolupat una funció de reivindicació de serveis a la població i no els ha rendibilitzat prou, ja que ha deixat que la seva gestió la faci l'administració pública o altres organitzacions.

3.2. HISTÒRIA DE L'ASSOCIACIONISME A VALLMOLL

3.2.1. L'associacionisme a Vallmoll al s. XIX

Al final del segle XIX l'institut de societats es trobava altament desenvolupat a tota la comarca de l'Alt Camp. No hi havia cap poble d'aquesta comarca en què no hi hagués dues o tres societats per a determinades finalitats.

L'home per si sol poca cosa pot fer, perquè les seves forces i el seu poder són molt limitats però associat pot aconseguir objectius que semblen insuperables. Els habitants de l'Alt Camp van comprendre perfectament tots els avantatges d'associar-se i van aconseguir posar-se al cim de tots els ordres d'idees del país. El seu lema era: unió, treball, intel·ligència i economia.

Al final del segle XIX a Vallmoll hi havia dues societats denominades:

- Societat de Treballadors Agrícoles, que tenia 150 socis.
- Societat Agrícola, que tenia 60 socis.

La Societat Agrícola estava ubicada a Ca Marcó i posteriorment es va fusionar amb el Sindicat Agrícola.

3.2.2. L'associacionisme al primer terç del segle XX

Al primer quart del segle XX Catalunya era una zona que s'assemblava a l'Europa occidental. El nucli industrial, comercial i de serveis de Barcelona dominava el panorama econòmic espanyol.

La gran burgesia industrial i comercial havia desplaçat la noblesa tradicional. Això va influir en el sentiment patriòtic d'exaltació d'uns determinats símbols: la senyera, els Segadors, la Diada...

D'altra banda, aquest progrés econòmic no podia amagar la situació en què vivien les masses obreres formades per catalans i immigrants. Aquestes diferències socials van fer que les diferents classes socials s'agrupessin en associacions culturals o polítiques. Van sorgir societats culturals i recreatives que van augmentar la consciència política, social i cultural. Per exemple: els Cors Clavé.

També va influir-hi la revolució de 1917; amb les seves idees les societats com ateneus, centres... s'organitzaven i realitzaven activitats que responien al sentiment social, polític i ideològic del moment.

És també un període en què amb la dictadura de Primo de Rivera es vol frenar el moviment catalanista. Així que totes les forces catalanistes s'uneixen i reaccionen en contra fins que arribi la Segona República.

En conclusió aquest període d'exaltació nacional catalana i de mobilització obrera fa que moltes entitats i associacions estiguin immerses dins d'aquest marc social, polític i cultural. I així ho podem veure a partir de les manifestacions de les persones que van viure bona part d'aquells anys durant la seva joventut.

En aquesta època, a Vallmoll hi consten les següents entitats, grups o associacions.

LA GERMANDAT DE SANT ANTONI ABAT

Aquesta entitat es va fundar a l'any 1902. La seva finalitat era agrupar la gent treballadora perquè en el moment que algú es posés malalt o de baixa per accident cobrés un salari pels dies que estava de baixa. Això es feia perquè no hi havia cap tipus de protecció social. També es donaven diners per als serveis funeraris d'un soci. Als enterraments d'aquests acompanyaven el carruatge del difunt.

Els socis havien de tenir més de 19 anys i feien aportacions amb quotes. L'any 1925 es va adoptar a un reglament oficial.

EL SINDICAT AGRÍCOLA

Al 1909 es va crear el Sindicat Agrícola i al 1912 va sorgir l'actual Cooperativa Agrícola. Aquest Sindicat Agrícola tenia una finalitat econòmica i política. Més que res, durant bastants anys es va dedicar a les següents activitats: cafè, ball cada diumenge i durant la Festa Major, teatre i organització de festes (envelat) des d'una vessant política d'esquerres.

CAFÈ DE CA OLLÉ

Era un cafè on s'organitzava ball cada diumenge com a rivalitat amb altres establiments. Era un local on hi acudien persones de l'entorn conservador. Un any hi va haver un envelat.

CAFÈ DE CA BORELL

També era un local on s'organitzava ball cada diumenge i durant la Festa Major (envelat propi) i actes en els quals acudien persones de caire conservador o de dretes.

L'EQUIP DE FUTBOL

En aquell temps no era un equip federat però com a activitat recreativa sempre hi va haver grups de joves i persones que l'organitzaven per diversió. No hi havia un camp fix.

3.2.3. El franquisme a Vallmoll

A les acaballes de la guerra civil espanyola s'obre un llarg període franquista que va del 1939 al 1975 i que es caracteritza, en un principi, per un sistema totalitari i, més endavant, autoritari.

Fins a finals dels anys 40 és un període totalitari que es caracteritza per:

- una ideologia oficial a la qual, suposadament, tothom s'ha d'adherir;
- un partit de masses únic dirigit per un home;
- un sistema de terror, imposat a través dels controls del partit i de la policia;
- un monopoli de tots els mitjans de comunicació;
- un control monopolitzador dels mitjans de combat armat, i
- un control i una direcció central de l'economia.

Però tot seguit es va passar a l'autoritarisme que es caracteritzava per ser un sistema polític amb un pluralisme limitat i no responsable, sense una elaborada ideologia directa, sense una mobilització directa interna o bé externa i el líder, o un petit grup exercia com a tal, tenia el poder dintre d'uns límits poc definits però bastant predictibles.

La principal característica totalitària del règim franquista entre els anys 1939 i 1945 era aconseguir la mobilització de tota la societat espanyola mitjançant un partit polític únic que penetrés en tots els sectors de la societat buscant el seu adoctrinament polític. Aquest adoctrinament s'iniciava al Frente de Juventudes, en el qual els nens i nenes a partir dels set anys s'hi anaven integrant, i també dins del sistema educatiu, institucions i mitjans de comunicació.

A partir del 1957 van haver-hi alguns petits canvis de transició dins l'estat dictatorial gràcies a l'estabilitat social, econòmica i política. D'altra banda, a partir dels anys seixanta hi comença a haver una resistència més progressista i d'esquerres que, de manera lenta, incidirà en la societat civil.

La postguerra a Valls i comarca va tenir molts punts de semblança amb el que succeí arreu del país i de l'estat.

En l'òrbita política qui manava era l'ajuntament i dominava totes les entitats i associacions. Col·laborava en el control de tot i tothom. L'estament militar ajudava a fixar tota persona que feia qualsevol moviment associatiu. Eren els valedors de la cultura de la por.

En l'òrbita cultural el panorama era descoratjador. Tots els actes eren per pura cortesia i dissenyats pels gestors municipals. Aquests actes anaven molt lligats a l'estament eclesiàstic i militar, i significaven una clara submissió a aquests dos grups dirigents.

En el marc econòmic, a causa de les penúries que passava la gent, alguns van fer fortunes amb l'estraperlo, el tràfic d'aliments.

Les indústries van prosseguir la seva activitat. A poc a poc es van anar creant estructures de futur que significaven que hi havia un equilibri entre els sectors de producció i donava estabilitat a Valls i els pobles de l'entorn.

En el marc social la reconversió va afectar moltíssim. Les celebracions eclesiaístiques es van veure molt concorregudes: setmanes de penitència, prèdica de claretians, activitats de FET y de las JONS, postulacions del tipus Suscripción Pro Monumento Cruz de los Caídos, campaments, informacions als *ex-cautivos* i la festa de San Fernando pel Frente de Juventudes.

En l'ordre esportiu també es va intensificar tot allò que significava moure gent. Una de les primeres obres va ser construir o remodelar camps de futbol creant el lligam del poder, amb la figura de l'alcalde vallenc Josep Maria Fàbregas, amb el trofeu de futbol de Valls i dels pobles del voltant.

Les dècades que van dels anys quaranta als seixanta i ben entrada la meitat dels setanta van ser uns anys poc predisposats a acceptar iniciatives populars, fet que va fer ben difícil d'avançar i d'evolucionar.

A Vallmoll consten les següents organitzacions, grups, associacions i entitats:

LA PARRÒQUIA I LA SALA PARROQUIAL

La parròquia, a part dels actes religiosos, tenia una coral d'homes que actuava a l'ofici de la Santa Missa els diumenges, però en festes senyalades s'hi afegien veus femenines. Cantaven a les processons de Setmana Santa, Corpus...

Una de les activitats que feia la parròquia era teatre. L'obra *Els Pastorets* es representava any rere any a les festes de Nadal a la Sala Parroquial. Aquesta sala era als baixos d'una casa de la plaça de l'Església.

Un any es va representar l'obra de teatre *El divino paciente*, de José M. Pemán, que tracta sobre la vida de Sant Ignasi de Loiola.

També una de les activitats parroquials era els armats, que sortien a les processons de Setmana Santa.

EL FRENTE DE JUVENTDES

El Frente de Juventudes era una organització juvenil de la Falange on anava la mainada a partir dels set anys i quan es feien grans passaven a formar part de la Falange.

El seu local era l'antiga sala parroquial i en el moment en què s'hi va establir el Frente de Juventudes s'hi van fer reformes: enrajolat, escenari, bancs, portes interiors... El local es va adecentar: lavabos, taules...

Quan va estar arranjat es va anomenar Hogar Rural.

Es desenvolupaven activitats recreatives, esportives i civico-polítiques del règim franquista. Entre les activitats esportives es realitzava: bàsquet, futbol, handbol, escacs, tennis taula i jocs de taula. També hi havia una biblioteca per llegir llibres i diaris esportius o del règim polític del moment.

També s'hi realitzaven conferències i s'organitzaven excursions. Per Nadal es feia un pessebre.

Cada dia s'obria el local i hi anava gent jove i també gent gran per llegir.

Es feien travesses; posaven l pesseta, tancada en un sobre, dins d'una capsa. Els dilluns, quan ja se sabien els resultats, els qui tenien més encerts cobraven el que els

corresponia. Es deixava un 10% per a les despeses del local. Posteriorment es feia amb la clàssica butlleta perquè era més rendible.

Pràcticament hi anava tota la joventut del poble, però no per motius ideològics sinó com a lloc recreatiu.

Primer se'n cuidava el mestre del poble i l'ajudava el voluntariat d'alguna altra persona. Hem de tenir present que en aquell moment hi havia pocs mitjans audiovisuals i era lògic que tothom acudís allí.

L'HERMANDAD DE LABRADORES Y GANADEROS

Va ser una organització sindical en temps del règim franquista que volia defensar els drets dels treballadors del camp. Gestionava les aportacions pel cobrament de la jubilació d'aquests treballadors.

LA GERMANDAT DE SANT ANTONI ABAT

Aquesta entitat va continuant fent la mateixa funció social que feia durant el primer terç del segle per ajudar aquells treballadors que estaven malalts. Però en el moment que aquesta funció la va anar assumint la Seguretat Social va anar minvant i en l'actualitat han quedat quatre socis que, de manera simbòlica, li donen continuïtat.

EL CLUB ESPORTIU DE FUTBOL

El club de futbol és la continuïtat d'una activitat esportiva que al nostre poble, com en d'altres, s'havia fet durant tot el segle XX. En aquest període franquista ja sabem que es potenciava aquesta activitat. A les localitats petites era organitzat pels joves del poble i no estava sota el poder local, ja que al principi podem veure les dificultats que tenien per trobar camp i els impostos que pagaven a l'ajuntament. A nivell d'alta competició el futbol va ser utilitzat pel règim però, en canvi, a nivell d'aficionats no va ser ben bé així.

Com a club oficial i federat ho és a partir de finals dels anys quaranta.

Va haver-hi èpoques que no tenien camp fix i jugaven en parades de sembrat que els mateixos joves arranjavien o arrendaven.

Es jugava per la Festa Major i en altres festes majors de pobles. Eren partits amistosos amb altres pobles.

Fa uns 28 anys que es va federar, el primer president va ser el Sr. Bernabé Muñoz.

Es feien lliguetes de primavera entre pobles de la comarca.

Cada any participaven en el torneig Josep M. Fàbregas de Valls i dos anys van quedar finalistes.

Com que no tenien un camp estable, el jovent a l'any 1964 va reivindicar que volia un camp per jugar a futbol i l'ajuntament, en un acord del ple del 20 d'agost, va decidir comprar uns terrenys per ubicar-hi un camp de futbol.

Quan va haver-hi un camp reglamentari es va començar a participar en la 3a Regional i dues vegades van pujar a 2a Regional.

LA SOCIETAT DE CAÇADORS TERRER BLANC

Aquesta societat es constituïa als anys cinquanta, en el moment que els caçadors es van agrupar per fer un tancat on els socis poguessin anar a caçar.

Per Santa Llúcia es fa un sopar. En un principi es menjava allò que havien caçat, però més endavant es començà a invitar als propietaris de les finques.

Per la Festa Major organitzen el tir al plat i repoblen amb animals el tancat.

LA COOPERATIVA AGRÍCOLA DE VALLMOLL

La Cooperativa Agrícola sempre ha tingut com a objectiu l'agrupació de tots els propietaris pagesos amb la finalitat d'obtenir un millor rendiment econòmic en el seu treball.

L'any 1947 s'aprova la constitució de la Cooperativa Agrícola de Vallmoll. En un principi la Cooperativa tenia un magatzem d'adobs, un cafè, una sala de ball i també cobria les deficiències que tenia el municipi.

L'any 1955 es va fer la secció del celler. L'esperit cooperatiu no s'ha limitat a la secció del celler, sinó que durant les dècades dels cinquanta i seixanta es va veure la iniciació i/o consolidació de seccions i serveis tals com els de la maquinària agrícola, fruits secs, cooperativa de consum, venda d'adobs i pinso al magatzem, crèdit agrícola, avícola, cultural i recreativa, excursionista, caixa rural i mútua asseguradora del camp, etc.

La cooperativa ha cobert fites importants, tals com l'inici de la venda de pinsos per als socis amb explotacions avícoles (1952); la creació de la Secció Recreativa; la cancel·lació de la hipoteca que gravava l'immoble des de l'any 1923; la creació de la secció del Celler (1954); l'inici de la secció de la maquinària de batre (1957); la reorganització de la secció avícola, d'acord amb la Cooperativa de Valls (1958); la compra de la maquinària de batre i de l'empacadora; l'organització de l'entitat Educació y Descanso (1960); la compra d'una cambra frigorífica (1961); l'acord d'iniciar la planta embotelladora, a partir d'aleshores es dirà Cooperativa Agrícola i Caixa Rural de Vallmoll (1965); la compra de cadires per al cafè (1968); la secció de fruits secs (1969); el nou canvi de nom, ara es dirà Cooperativa Agrícola i Caixa Rural, Societat Cooperativa (1973); l'arranjament del local del cafè (1975); la proposta que la Sala de la Cooperativa es llogui al Cercle d'Esplai Vallmollenc (1976); l'aprovació de cessió de terrenys de la Cooperativa per a la construcció d'un local per a actes recreatius, culturals i esportius (1978).

La vida de la Cooperativa, evidentment, està plena d'avenços i de retrocessos, però cal pensar i valorar que això és normal en qualsevol aspecte de la vida i que no per això s'enfonsa una entitat.

3.2.4. La democràcia a Vallmoll

El 20 de novembre de 1975 moria el general Franco i dos dies més tard Joan Carles de Borbó era coronat amb el nom de Joan Carles I d'Espanya.

El president del govern Adolfo Suárez va iniciar la transició democràtica i al desembre de 1976 va ser aprovada en referèndum la Ley para la Reforma Política. Després va ser promulgada una amnistia per delictes polítics i van ser legalitzades totes les forces polítiques, excepte les que explícitament es proclamaven republicanes i d'extrema esquerra. Al 1977 hi va haver les primeres eleccions legislatives i es va constituir el Senat i el Congrés de Diputats i es va escollir Adolfo Suárez com a president del govern d'Espanya. Durant aquell any es va redactar la Constitució i al 6 de desembre de 1978 es va aprovar en un referèndum.

A Catalunya, l'Onze de Setembre de 1977 es va fer una gran manifestació per demanar el restabliment de la Generalitat de Catalunya, l'Estatut d'Autonomia i el retorn del president de la Generalitat.

Al 23 d'octubre de 1978 retorna el president de la Generalitat, Josep Tarradellas, i es redacta un Estatut d'Autonomia que l'octubre de 1979 va ser aprovat en un referèndum a Catalunya. D'acord amb l'Estatut es fan les primeres eleccions autonòmiques després del franquisme.

En aquest context històric, al municipi de Vallmoll hi va haver importants canvis dins l'àmbit econòmic i social que van ser paral·lels a la situació socioeconòmica del país. La població va augmentar gràcies a un increment de la immigració. Però el sector de la pagesia no va evolucionar amb el mateix ritme a causa de les dificultats que va tenir el món agrari. Una situació que va venir donada per la potenciació del neoliberalisme econòmic i la globalització. Al poble alguna entitat com la Cooperativa Agrícola ha sortit perjudicada no només per aquesta situació, sinó que també per uns altres aspectes que comentaré quan exposi la situació de cada entitat.

Durant aquests anys de democràcia s'ha intentat recuperar aspectes de la nostra cultura. Hi ha hagut la inquietud de ciutadans que volen recuperar les seves arrels, la seva cultura i la seva identitat, però a vegades no s'ha pogut dur a terme amb prou èxit per diversos motius:

- Una gran part de la població té les arrels fora de l'àmbit vallmollenc i català i això dificulta que prenguin consciència de què suposa el nostre passat cultural i històric.
- Aquesta falta de consciència d'identitat cultural i històrica fa que es facin actes nous o se'n reemprenguin altres sense haver aprofundit prou en ells. Això fa que s'acabin aviat. Es fan coses sense uns objectius a llarg termini i són com una moda.
- D'altra banda, les corporacions locals amb majoria absoluta des dels primers 12 anys de democràcia i principalment dels darrers 8 anys han intentat que les iniciatives de la societat civil es frustrin si no són dominades pel poder local.

En els últims anys determinades activitats s'han esvaït ja que l'alcalde, de manera directa o indirecta, ha fet fracassar tot allò que no ha vist de bon grat en comptes de potenciar tot allò que pot enriquir la nostra cultura, partint de la diversitat cultural que té Vallmoll, on hi haurien de poder tenir cabuda totes les iniciatives dels vallmollencs. Això quedarà palès quan s'expliquin fets d'alguna entitat local i es demostrarà que les majories absolutes són la garantia de l'error absolut.

Les entitats d'aquests anys de democràcia són les que a continuació relaciono, i que faré una descripció de les activitats que duen a terme. Algunes d'elles són centenàries i altres són noves. També relacionaré alguns grups menys organitzats que en moments puntuals els motiva organitzar actes, tot i que tenen una durada més curta.

- Cooperativa Agrícola
- Club Esportiu de Futbol
- Germandat de Sant Antoni Abat
- Societat de Caçadors El Terrer Blanc
- Associació de Mares i Pares d'Alumnes
- Revista *Finestral*
- Comissió de Cultura
- Comissió de Festes
- Comissió de Reis
- El Moll, Agrupació de Cultura Popular de Vallmoll
- Casal de l'Avi

LA COOPERATIVA AGRÍCOLA

La vida de la cooperativa està plena d'avenços i de retrocessos. Al llarg d'aquests 25 anys ha tingut diverses seccions, unes continuen funcionant i oferint els seus serveis als socis i altres han estat suprimides:

- *La secció del celler*

Des dels anys cinquanta ha anat funcionant el celler i s'ha anat elaborant vi fins fa pocs anys, que s'ha deixat d'elaborar. La maquinària ha quedat absoleta i els socis venen el raïm al comerç. Actualment es cullen aproximadament 1.200.000 kg de raïm. També s'arrenden les tines. Hi ha hagut un retrocés ja que als anys setanta i vuitanta hi havia una activitat transformadora, però a causa de les noves exigències del mercat ha quedat endarrerida.

- *La secció de crèdit i caixa rural*

Va haver-hi una fallida econòmica a la caixa rural i com a conseqüència es va suprimir i es va haver de fer un pla de viabilitat a causa de la mala gestió econòmica del moment. Molts socis es va donar de baixa. Es va poder remuntar el deute, però la secció de crèdit ja no funciona.

- *La botiga de consum*

Durant molts anys va anar funcionant una botiga de queviures, però en el moment de la fallida també va desaparèixer.

- *La secció del cercle d'esplai*

Funciona la secció d'esplai, que es fa a la sala del bar, el qual es lloga mitjançant un arrendament. Dóna una funció social al poble i s'hi fan conferències, actes i, temps enrere, algun concert.

- *La secció d'adobs*

Ha anat funcionat la venda de productes fitosanitaris fins fa poc a causa de la poca rendibilitat.

- *La secció de les avellanes*

Durant alguns anys va anar funcionant, però al cap de poc va deixar de fer-ho perquè s'havia de pagar un milió de pessetes a Unió Agrària de Reus i la majoria dels socis van decidir la seva supressió per tal de no fer aquesta aportació.

- *La secció de les garrofes*

Aquesta secció fa pocs anys que funciona i ha incrementat el seu moviment i rendibilitat. Està associada a una cooperativa de segon grau.

- *La secció de l'oli*

La Cooperativa de Vallmoll està associada a la Cooperativa de Sant Isidre de Constantí. Un grup reduït de socis porta les olives a la Cooperativa de Constantí per mediació de la Cooperativa Agrícola de Vallmoll.

Al llarg d'aquests anys hi ha hagut uns moments difícils en els quals, com podem veure, algunes juntes han tingut un esperit més emprenedor que altres. Veiem com algunes seccions es van crear i al cap de poc temps es van suprimir. No voldria ser pessimista però en aquest moment he de ser-ho ja que no es veu un impuls per a la cooperativa a causa de:

- la fallida econòmica
- l'envelliment de la població pagesa i la falta de continuïtat
- un esperit poc cooperativista i molt individualista
- la situació del món agrícola
- la manca d'il·lusió
- unes juntes poc dinàmiques
- poca capacitat d'adaptació als temps actuals, tal com fan altres cooperatives del mateix tipus que estan agrupades i associades i tiren endavant diferents projectes

Totes les societats tenen alts i baixos i esperem que, en un futur, hi hagi unes voluntats diferents.

EL CLUB ESPORTIU DE FUTBOL

Durant aquests anys el club ha anat funcionant amb regularitat a partir dels estatuts i la federació. Cada any participa en lligues de la competició de 3a Regional. El camp de futbol és municipal i l'utilitza per jugar-hi els partits. També té jugadors fixats de poblacions veïnes. Durant una sèrie d'anys ha tingut bastants aficionats i seguidors.

Cal fer esment que durant uns pocs anys (l'any 1992) hi va haver un altre equip de futbol que estava recolzat per l'alcalde actual. Això va provocar que l'equip de tota la vida no rebés ajuda. Al final es van fusionar els dos equips i es va fer un canvi de junta.

LA SOCIETAT DE CAÇADORS EL TERRER BLANC

Aquesta societat ja fa anys que està constituïda i fa les mateixes activitats que durant el període franquista:

- federació dels seus associats
- vedat per als seus associats

- sopar per Santa Llúcia
- tir al plat
- repoblació d'espècies
- batudes de porcs senglars

LA GERMANDAT DE SANT ANTONI ABAT

Aquesta entitat va continuar fent la mateixa funció social que feia durant el franquisme per ajudar aquells treballadors que estaven malalts. Però en el moment que aquesta funció la va assumir la Seguretat Social va anar minvant i en l'actualitat han quedat quatre socis que, de manera simbòlica, li donen continuïtat.

L'ASSOCIACIÓ DE MARES I PARES D'ALUMNES

Aquesta associació es va constituir durant el període de la democràcia. El seu objectiu és ajudar l'escola per tal de poder oferir uns serveis que millorin la qualitat de l'ensenyament i per tal de poder tenir representació dins del Consell Escolar. Amb el seu ajut es poden realitzar moltes activitats extraescolars i es pot dotar l'escola d'alguns recursos materials.

Durant les festes nadalenques organitzen tallers, manualitats, concursos de dibuix... També faciliten la venda dels llibres escolars, organitzen la festa de l'AMPA, el teatre escolar i fan esplai a l'estiu i en període de vacances.

LA REVISTA *FINESTRAL*

A l'any 1978 un col·lectiu de veïns i l'APA van tenir la iniciativa d'editar una revista del poble, *Finestral*, que s'anava publicant cada sis mesos. Els temes tractaven sobre l'actualitat política del poble, poemes, aspectes monogràfics de temes del poble...

Després va haver-hi un llarg període que es va deixar d'editar i l'any 1992 es va reprendre. La finançava l'Ajuntament però, com que semblava més un butlletí municipal que una revista, el mateix ajuntament, a causa de la desídia, va deixar de publicar-la.

LA COMISSIÓ DE CULTURA

El 1986 es va constituir una Comissió de Cultura que estava formada per persones que pretenien donar un impuls a les activitats culturals del poble. Aquesta estava finançada per l'ajuntament. Així que els costos de totes les activitats que organitzava els assumia l'ajuntament. El local es trobava als baixos del consultori del metge. Cap a l'any 1995 va deixar de funcionar.

A continuació detallo una relació de les activitats que organitzava:

- setmana cultural
- festa de l'Onze de Setembre
- activitats de Nadal: concursos literaris i de dibuix, pessebres i grups d'espectacle infantil
- dia de l'arbre
- exposicions
- conferències

- tallers
- Sant Jordi

LA COMISSIÓ DE FESTES

Estava formada per joves que organitzaven la Festa Major de Sant Sebastià i la Festa Major de la Mare de Déu de l'Assumpció. L'ajuntament aprovava els pressupostos i la comissió era l'encarregada de decidir els espectacles i tots els actes i ajudava en tota la infraestructura.

També organitzava el Carnestoltes.

Actualment no funciona, ja que aquestes festes les organitza l'Àrea de Festes i Cultura de l'ajuntament.

LA COMISSIÓ DE REIS

Des dels seus orígens fins a l'any 2002 sempre havia funcionat de manera autònoma i era l'encarregada d'organitzar el patge reial i la cavalcada de Reis. Hi formaven part bastants joves. Econòmicament durant molts anys es va nodrir de les aportacions de les famílies que feien portar els regals a casa. Aquests diners servien per renovar vestuari, decoració de carrosses, compra de coets, caramels, confeti i xocolatada.

Posteriorment l'organització funcionava de la mateixa manera, però econòmicament era sustentada per l'ajuntament, ja que necessitava més recursos econòmics per poder oferir una cavalcada digna. També va tenir la col·laboració de l'entitat El Moll amb els timbalers.

Actualment és l'Àrea de Festes i Cultura de l'ajuntament qui se n'encarrega i ja no funciona com abans.

EL MOLL. AGRUPACIÓ DE CULTURA POPULAR DE VALLMOLL

L'any 1988 es va formar l'Escola de Grallers, a partir de llavors es va anar ampliant amb altres activitats culturals: curset de Cultura Popular, ball del Patatuf (1991), els flabiolaies i el Moll de Foc (1992). Davant d'aquesta envergadura, van veure la necessitat d'organitzar l'agrupació amb la finalitat de reunir les diverses manifestacions de cultura popular i tradicional. Aquesta iniciativa neix a l'abril de 1995 amb la voluntat d'activar, d'animar i de potenciar la vida associativa i cultural de Vallmoll. Durant la segona setmana de juliol es va convocar una primera assemblea amb totes les persones implicades en aquests grups en la qual es va acordar tirar endavant la constitució de l'associació de Cultura Popular de Vallmoll. Es va crear una comissió de treball per elaborar els estatuts d'aquesta. A la Festa Major d'agost un grup de joves i pares van formar la comissió Prodiabls. A l'agost es va convocar una altra assemblea on s'acordà:

- el nom de l'entitat, El Moll. Agrupació de Cultura Popular de Vallmoll, i
- l'aprovació dels estatuts i l'elecció de la Junta Directiva.

A l'octubre es va portar tota la documentació al departament de Justícia, per tal d'inscriure aquesta entitat en el registre d'associacions. Des que s'inscriu fins que

queda registrada es treballa de ple en el Ball de Diables. El dia 22 de gener van rebre el comunicat que deia que ja estava registrada al Registre d'Associacions de la Generalitat.

Aquesta entitat és una associació cultural des d'on es potencia la cultura popular i tradicional a través de diverses activitats d'àmbit cultural i cívic, contribuint a trobar camins de lleure, esplai i formació cultural; creant elements motivadors per tal d'identificar-se amb el poble, la comarca i el país; participant i dinamitzant activitats que s'organitzen des del poble; valorant els símbols significatius i representatius de Vallmoll; salvaguardant la identitat cultural vallmollenca. També es recuperen festes i tradicions de la cultura popular dels Països Catalans, es promouen intercanvis culturals de la cultura catalana i es fomenten una sèrie de valors entre els seus components: responsabilitat, respecte, solidaritat i altruisme.

Aquesta entitat està dividida en diverses seccions o comissions de treball: *grallers, flabiolaires, dansa (Patatuf), Moll de Foc, Ball de Diables, sala d'esplai.*

Els grallers

El grup de Grallers de Vallmoll es va formar el 1988 en una Escola de Gralles on ensenyaven a fer sonar la gralla i tocar peces de música tradicional, cercaviles i concerts. Han fet moltes sortides arreu dels Països Catalans i alguna a l'estranger.

L'havien format uns 16 membres.

Els flabiolaires

El grup de flabiolaires es va formar dins l'Escola de Grallers de manera que alguns grallers també eren flabiolaires. Amb el flabiol toquen peces de música tradicional i participen en cercaviles, concerts i festes arreu dels Països Catalans. Acompanyen el ball del Patatuf i, a la Festa de la Calçotada de Valls, el gegant del Calçot.

El ball de Patatuf

Aquesta dansa la va recuperar i estrenar l'Escola de Grallers a la Festa Major d'agost de l'any 1991. És una dansa que data del segle XIX. Aquest ball va ser apadrinat pel cap de colla del ball de la Primera de Valls. L'any 1908 el folklorista Joan Rigall va recollir tant la manera de ballar aquesta dansa com la seva música i l'Escola de Grallers de Vallmoll, després d'estudiar el folklore i de buscar diverses danses antigues de Vallmoll, va creure molt interessant el fet de poder recuperar-la. Van intentar que el vestuari que porten els nens i nenes fossin iguals que els del segle XIX.

Aquest ball segons Rigall (1908) «és un ballet graciós i molt senzill, segurament de creació recent. El seu nom és onomatopeic (dels picaments de mans dels primers compassos) i havia estat bastant estès pel Maresme, Baix Llobregat, Penedès, Camp de Tarragona» (*Diccionari de la Dansa*).

La variant de Vallmoll fou recollida per Joan Rigall el 1908.

Té un nombre indeterminat de parelles però a l'entitat es fa amb 6.

El Moll de Foc

L'any 1992, amb motiu del 50è aniversari de l'arribada de l'aigua corrent a les fonts del poble, l'Escola de Grallers va encomanar a l'escultor Josep Agustí construir

el Moll de Foc. Aquesta bèstia de foc està feta de fibra de vidre i té tres punts de foc a la boca i 4 a la cua. Va acompanyada d'una vintena de membres i és carregada interiorment per un portador. Actua a les festes majors o a trobades, al Correllengua i a la Mostra de Bestiari Festiu de Catalunya. El Moll de Foc és un símbol d'identitat de la localitat de Vallmoll, ja que a l'escut del poble hi figuren 3 molls, peix característic del Mediterrani.

Pesa uns 55 kg.

Mides: 400 cm de llargada, 80 cm d'amplada i 150 cm d'alçada.

Música: acompanyament musical de percussió, 1 marxa i 2 enceses (Xavi Masjoan 1992)

El Ball de Diables de Vallmoll

El dia 20 de gener de 1996 el Moll va estrenar el ball de Sant Miquel i Diables que fou apadrinat pel Ball de Diables de Tarragona. L'existència d'aquest ball parlat, segons les fonts del Centre de Cultura Popular (Carrutxa) i la documentació del congrés de balls parlats celebrat a la Universitat de Tarragona, consta des de l'any 1860. A Vallmoll durant la Festa Major es feia la representació de la lluita entre el bé (àngel) i el mal (els diables) amb el ball de Sant Miquel i Diables.

El Ball de Diables va acompanyat de la música de timbals greus amb un ritme de 7/8.

Els vestits estan fets de lona i pintats a mà pels artistes locals Joan Ferré i Ramon Ferré. El color de fons predominant és el blau, color que és present en el fons de l'escut de Vallmoll de segles passats i en símbols i elements propis de la història del vestuari del Camp de Tarragona. Porten mitjons vermells i espardenyas vallenques, també anomenades *romes*.

El mocador és negre amb llunetes blanques i un logotip que representa un diable ballant. La samarreta és vermella amb el logotip blanc al davant.

En el ball de Sant Miquel i Diables es realitza una representació tradicional mixta on els parlaments dels diables són versots satírics, crítics i irònics sobre temes locals, majoritàriament. De tota manera també hi ha la vessant religiosa entre la lluita del bé i el mal. En aquesta representació teatral els parlaments són recitats per Llucifer, la Diablessa, l'arcàngel sant Miquel, el diable timbaler i 8 diables.

L'estructura del ball és la tradicional que es troba al Camp de Tarragona:

- Llucifer amb ceptrot
- Diablessa amb ceptrot
- tretze diables amb maces
- cinc diables timbalers
- dos diables encenedors
- vuit diables portadors de pirotècnia, bosses...
- arcàngel sant Miquel

El vestuari de l'arcàngel es llogava però l'any 1999 van encarregar al bronzer, llauner i artista Ramon Boix Vila que fes l'armadura. Aquesta és una reproducció de

la de l'arquitecte Josep M. Jujol que l'any 1925 la va fer perquè el fill de Ramon Ferré sortís a l'acte processional de la festa d'inauguració de la reforma de l'ermita.

El Ball de Diables el dia 20 de gener (Sant Sebastià) fa la representació del ball de Sant Miquel i Diables a Vallmoll. Al llarg de l'any va actuant fent cercaviles de foc, correfocs i trobades amb colles de diables d'arreu dels Països Catalans, d'Espanya i de l'estranger.

LA SALA D'ESPLAI

Al local hi ha una sala on s'hi fan activitats de lleure: xerrades, conferències, jocs de taula, reunions, tallers, manualitats, àpats en fetes assenyalades, refrigeris...

També és un lloc de trobada per a joves on es juga a tennis taula i futbolí.

Activitats que realitza

Hivern:

- Nadal: concert de nades, matines, passar a donar les bones festes amb acompanyament musical, acompanyament musical a la cavalcada de Reis.

- Festa Major de Sant Sebastià: matinades, ball del Patatuf, cercavila de foc, ball de Sant Miquel i Diables

- Carnaval: cercavila

- festa de l'entitat

- calçotada

Primavera:

- Setmana Santa: concert de música sacra a l'ermita del Roser

- Sant Jordi

Estiu:

- Sant Joan: arribada de la Flama del Canigó

- Festa Major d'estiu: matinades, ball de Patatuf, concert vermut amb gralles, cercavila, cercavila de foc

- Diada Nacional de Catalunya

Tardor:

- el Correllengua

- la castanyada

- Santa Cecília (patrona dels músics)

Durant tot l'any fan actuacions arreu de Catalunya i fora de Catalunya.

Aquesta entitat ha estat molt dinàmica des dels seus inicis fins al 2000. En un principi tenia l'autorització de l'ajuntament per fer ús del local de l'antic cinema, als baixos de l'escola. Però el 21 de febrer de 1997 l'alcalde i la Comissió de Govern de l'Ajuntament de Vallmoll van desnonar l'acord i van comunicar a l'entitat El Moll que havien de tornar el Moll de Foc a l'ajuntament en un període de 10 dies i que en cas contrari ordenarien el desallotjament immediat. Després per via judicial a través del Jutjat d'Instrucció núm. 2 de Valls autoritza l'Ajuntament de Vallmoll a «proceder en su caso al desalojo de sus ocupantes, pudiendo recabar el auxilio de la fuerza pública si ello fuese necesario para llevar a término dicha diligencia, sirviendo de mandamiento en forma el testimonio de esta resolución [...]».

Després de tot aquest afer es va decidir per voluntat pròpia desallotjar el local i buscar un altre de lloguer. Se'n va trobar un al carrer Castell, 13. A partir d'aquí es va arranjar i es van continuar fent activitats. La relació amb l'ajuntament va continuar sent hostil. Durant cinc anys l'alcalde i el seu equip de govern van crear tots els problemes possibles perquè l'entitat deixés de funcionar. Com més hostil era l'ajuntament, més forta i dinàmica es feia l'entitat. Fins que va utilitzar l'estratègia de dividir els socis i crear l'enfrontament entre ells, els va prometre que si unes determinades persones deixaven la direcció, els tornaria a deixar el local del cinema i podrien sortir a la Festa Major. Així va ser.

Hi va haver una pressió brutal perquè les persones motors, fundadores que més van fer i que podien seguir oferint nous projectes, deixessin la direcció.

Un cop aquestes persones van dimitir, la nova junta va decidir deixar el local i tornar a l'antic cinema.

L'observació que cal esmentar és que actualment ja no funcionen ni la secció de grallers ni la dels flabiolaires, l'esplai ha quedat molt minvat i es fan menys activitats, actes com Sant Jordi, l'Onze de Setembre, Santa Cecília... ja no es fan. L'any 2002 ja no es va fer la representació del Ball de Diables. Les actuacions són molt poques.

CASAL DE L'AVI

El 25 d'octubre de l'any 1997 es va inaugurar l'edifici del Casal de l'Avi. A partir d'aquest moment es va constituir l'associació del Casal de l'Avi. Les activitats que s'organitzen són:

- la Festa de la Vellesa
- excursions
- alguna conferència
- celebren les festes del cicle de l'any: Cap d'Any, sopar de Sant Sebastià, castanyada...

Hi ha altres grups que organitzen, de manera esporàdica i puntual, alguna activitat però sense una base sòlida i, per aquest motiu, la durada d'aquestes activitats és curta i depèn de la moda del moment. A continuació les relaciono:

- la Festa de Sant Cristòfol, que consisteix en la benedicció dels vehicles amb la presència de la imatge del sant
- la petanca, que es fa al pati del Sindicat i s'organitza algun campionat
- la Vallmotada, que consisteix en una concentració de motos a Vallmoll i es fa una sardinada o una calçotada
- el pessebre vivent, que es va iniciar el 1996 a l'entorn de l'ermita del Roser i durant dos anys a l'entorn del castell, però ja no s'ha tornat a fer més
- l'Escola de Futbol: l'estiu de 2003, amb motiu de la inauguració de la pista poliesportiva, s'inicia aquesta activitat que va ser patrocinada per l'ajuntament
- la festa de la verema, iniciativa d'un petit grup que la va iniciar el setembre de 2003

Totes aquestes últimes activitats se sustenten amb una important aportació econòmica de l'ajuntament, ja que sense aquest ajut no es realitzarien. Per altra part

podem observar que tot i que el pessebre vivent va suposar una gran inversió no va continuar.

Caldrà reflexionar quin és el motiu pel qual aquestes iniciatives, tot i tenir molt de recolzament econòmic, no perduren.

4. Les festes i costums

Les festes populars són un mitjà per cohesionar la comunitat. Tenen una estructura organitzativa que fa que, si aquesta organització està d'acord amb la gent que participa de la festa, aquesta comunitat funcioni perfectament. Cal tenir en compte que les celebracions tradicionals populars estaven molt relacionades amb el món del treball agrari.

La societat industrial es va carregar el sentit que la societat agrària havia donat a les festes i, a més, no n'ha creat de noves.

Les festes han tingut una vinculació religiosa que cal tenir en compte a l'hora de discernir el punt d'ambivalència entre el cristianisme i la comunitat precristiana. Aquestes consideracions les podem trobar a la vida social i econòmica de finals del segle XVIII i tot el segle XIX.

En aquest període, com a conseqüència de les relacions i els conflictes de la societat, observem que a la comunitat hi ha una doble base sociocultural que es tradueix en una doble concepció de la festa i el lleure. Això va donar lloc a un doble calendari festiu: l'eclesiàstic i el laic.

El calendari religiós és més extens, té un finançament establert i un públic benestant.

Les celebracions no religioses, en canvi, tenen un calendari més dèbil, el finançament es resol per a cada ocasió, les impulsen els sectors més dinàmics dels artesans locals, joves, i compta amb una gran participació. Algunes festes laiques tenen un ritual parroquial.

La festa és, bàsicament, una forma de participació. Més endavant serà quan es plantejarà com un espectacle i tendirà a la desmobilització popular i l'exhibició del poder.

La concepció no religiosa de la festa fa que ens aproximem a unes formes culturals més globals i relatives al treball i a l'organització del temps pròpies dels artesans, que es van veure arraconats quan va arribar la industrialització. En el moment de consolidació de la industrialització van augmentar els obrers industrials i el calendari eclesiàstic va perdre protagonisme. El temps de descans i les festes es va anar reduint. La festa burgesa es refugiarà en els seus espais exclusius i la popular també tindrà els seus espais. Durant el segle XIX hi haurà molts espais de sociabilitat: cafès, casinos, clubs, ateneus, centres...

Al començament del segle XX es manifesten alguns dels senyals d'identitat social i nacional; per una banda el moviment nacional i per altra el moviment obrer.

Hi va haver alguns símbols que van predominar: la Senyera, els Segadors, la Marsellesa, la Diada, l'I de Maig. Aquestes festes eren organitzades per determinats partits o moviments socials o polítics.

Però hi havia les festes tradicionals que també van quedar, en certa manera, immerses dins de la política, per exemple: les caramelles, Sant Jordi com a símbol d'identitat cristianocatalanista.

Hi havia festes locals que resistien el moviment nacional català, però en general van intentar catalanitzar-les totes afegint una vessant nacional.

Les festes majors dels pobles mantenien una part del seu caràcter com a senyal d'identitat local. Moltes festes, però, tenien una doble interpretació.

La festa de l'arbre recorda la plantació de l'arbre de la llibertat de la Revolució Francesa.

La nit de Sant Joan es prestava a propostes anticlericals.

Al carnaval es feien crítiques polítiques, però els burgesos la van convertir en una festa de disfresses i, per aquest motiu, les classes obreres la van qualificar com una diversió dels capitalistes.

Conclusions:

En aquest primer terç del segle XX els símbols catalans no van monopolitzar el mercat dels símbols.

Va haver-hi la participació obrera en manifestacions culturals.

Amb el pas del segle van entrar en joc la cultura de consum massiu, el cinema, l'esport com a espectacle...

A mesura que han anat passant els anys hi ha hagut veritables intents per recuperar les festes populars i algunes de les causes són:

- la voluntat de recuperació de la identitat
- l'interès històric per conèixer-nos
- el clar cansament d'un sector de la societat industrial
- el moviment dels sectors més intel·lectuals que volien aconseguir una vida més senzilla
- el fet que els nostres costums hagin estat força temps perseguits i reprimits

Actualment crec que cal anar de cara a la creació de festes noves i vincular les festes amb la cultura i ben directament amb la cultura de l'oci. La festa, perquè sigui popular no ha d'estar forçosament basada en el passat, en la repetició constant, sinó que pot ser del tot original i actual, creada per qualsevol motiu.

4.1. FESTES RELIGIOSES A VALLMOLL

LA CAVALCADA DELS REIS D'ORIENT

S'inicia a la vigília de Reis, el 5 de gener. És una festa que sempre s'ha fet i hi ha hagut una comissió de joves que any rere any se n'ha cuidat. Antigament, preparaven la cavalcada al mas del Càndid, on els pares i mares portaven els regals per al repartiment. Des d'uns anys ençà els preparatius es fan al camp del futbol i des d'allí surt la cavalcada.

En els seus orígens els Reis arribaven a la vila amb cavalls o mules fins que en una de les diades es va desvocar un animal i hi va haver un accident. Des d'aquell moment l'arribada dels reis es fa amb carrosses. Algunes anyes s'ha fet amb cavalls, però hi ha hagut més acceptació per les carrosses. A la cavalcada hi va gent jove disfressada de patge. Hi ha tres carrosses: una on hi van els tres Reis Mags i les altres dues van carregades de regals. En el moment de sortir es tiren coets i a continuació surt la cavalcada que es dirigeix en primer lloc a la Casa de la Vila. Allí són rebuts per les autoritats municipals, l'alcalde i els Reis surten al balcó i dirigeixen unes paraules a la mainada. Durant molts anys el mossèn també va dir unes paraules.

Seguidament passen per les cases del poble i reparteixen els regals. Amb una escala llarga els patges s'enfilen pels balcons i donen els regals.

En acabar s'ofereix a tot el jovent que ha participat en la cavalcada una xocolatada. L'endemà se celebra l'ofici de missa de Reis, on s'adora l'infant Jesús.

Un costum és el tortell de Reis, on s'hi sol amagar una fava. Aquell qui la troba ha de pagar el tortell.

FESTA DE SANT ANTONI ABAT

El dia 17 de gener es feia la festa de Sant Antoni, que és el protector del bestiar i patró del gremi dels carreters i traginers. Fa bastants anys es deia missa i unes noies vestides de pageses portaven a beneir les coques que després els organitzadors repartien als animals, mentre aquests, amb els millors guarniments, feien els tres tombs característics. Es va du a terme la rifa d'una coca molt llarga per tal de fer diners. Algunes anyes un grupet de músics va actuar per amenitzar el ball i així fer una festa més complerta.

A causa de la mecanització del camp es va deixar de celebrar a Vallmoll.

FESTA MAJOR DE SANT SEBASTIÀ

Aquesta festa estava relacionada amb l'acabament de la collita de les olives. És una festa d'un sant votat o sant protector de la pesta. Durant molts anys bàsicament va consistir en l'ofici de missa major i la processó amb el sant, les autoritats i l'orquestra que l'acompanyava. Després es feia ball de tarda i nit. Hi va haver una període de decadència i a la segona meitat dels anys vuitanta es va reemprendre amb més actes festius. Ara se celebra el dia 20 de gener si cau en dissabte i si no el dissabte abans o després, segons com caigui el dia a la setmana.

Actualment es fa la missa en honor a sant Sebastià. A la tarda es fa una mostra d'elements festius de cultura popular, on surten aquells elements festius del poble: el Moll de Foc, els grallers de Vallmoll, els flabiolaires i timbalers de Vallmoll, el ball del Patatuf i la representació del ball de Sant Miquel i Diables (a partir de l'any 1996), on diuen els versots. En totes aquestes activitats populars hi col·labora l'entitat El Moll. Agrupació de Cultura Popular de Vallmoll. També hi participen altres elements de cultura popular del municipi com el gegant Cisquet del Cistell i el drac Maldrago (que actualment ja ha deixat d'actuar) i d'altres elements festius d'arreu de Catalunya. Al vespre s'organitza un sopar, on es nomena el Vallmollenc de l'Any, i el ball de nit.

LA CANDELA

El dia 2 de febrer se celebrava la festa de la Mare de Déu de la Candela. Aquesta festa recorda que 40 dies després del naixement d'un fill s'havia de presentar al temple per purificar-lo. Cal recordar que el foc és un element purificador i les candelas que s'encenen a l'església el dia de la Candelera tenen un sentit, més o menys simbòlic, de purificació.

La gent de Vallmoll participava a la processó de la Candelera de Valls. Per aquest motiu era una festa local.

SANT BLAI

El dia 3 de febrer se celebra la festa de Sant Blai. Moltes mestresses de casa anaven a beneir els fruits a l'església del poble. No hi podien faltar les pomes per guarir el mal de coll. Les coses beneïdes no es podien llençar, el cor de la poma o el paper de les galetes de xocolata havien d'anar al foc.

EL CARNESTOLTES

Aquesta festa no té actes religiosos però està immersa en una mena de rèplica, durant uns quants dies, a la rigurositat del cristianisme. L'he inclosa amb les festes religioses perquè té unes connotacions de tipus religiós.

Abans del franquisme es feien tres dies festa, disfresses, parlaments satírics i ball. Amb el franquisme es va deixar de fer però amb la democràcia s'ha tornat a recuperar. Es feia la coronació del Carnestoltes, el discurs satíric i les comparses amb les corresponents disfresses. Actualment es troba en un bon moment ja que es fan concursos de comparses. Més aviat és una festa de diversió però per tenir més autenticitat hi fa falta la crítica civil.

Aquesta festa es complementa amb el ball de nit on es donen premis a les carrosses i a les disfresses.

SANT JOSEP

Anys enrere el dia 19 de març era un dia festiu al poble, però només consistia en la celebració de la missa. Si era temps de Quaresma es representava una obra de teatre a la sala parroquial i si no es feia res es projectava cinema.

SETMANA SANTA

A finals de març o primers d'abril se celebra la Setmana Santa, que es troba immersa dins d'un panorama religiós cristià. Així doncs suposa la culminació del període quaresmal de les setmanes de Quaresma. Recorda la passió i mort de Jesucrist a la creu.

El Diumenge de Rams es feia la benedicció de les palmes i els palmons a la plaça de l'Església i a continuació se celebrava la Santa Missa. A la tarda es feia el viacrucis pel carrer. Actualment es concentra la gent a l'ermita del Roser, allí es fa la benedicció i es va en processó pels carrers del poble fins arribar a l'església, on se celebra la missa. A la tarda es fa el viacrucis dins l'església.

El Dijous Sant al matí es feia la missa, a la tarda un acte litúrgic i una hora abans els escolans passaven pels carrers del poble fent sonar els carraus; deien que significa anar a matar jueus. Al vespre, durant molts anys, se celebrava la processó del Sant Enterrament i no el divendres com correspondria, però es feia perquè la gent pogués anar a veure la processó de Tarragona el Divendres Sant. També es fa el monument al Santíssim i la vetlla.

El Divendres Sant a les 7 del matí es feia el Rosari de l'Aurora fins a l'ermita. Després, a les 10, es feia l'Ofici del Sant Enterrament. En aquest dia no es podia cantar ni fer ball ni cinema. Actualment això ha canviat i es fa el viacrucis a quarts de deu del matí, a les sis de la tarda l'Ofici a l'església i a les 10 de la nit la processó del Sant Enterrament fins a l'ermita per tornar a l'església.

A la processó es barreja el poble amb la clerecia en una mena d'acte solidari i col·lectiu, és una dansa ambulatòria, una marxa solemne del poble i la clerecia, un seguici religiós; els clergues l'afavorien i era objecte de la major i més ingènua devoció del propi poble. Aquesta processó és la més important en nombre de seguidors.

El Dissabte Sant al matí es feia la missa per beneir l'aigua i el foc nou per encendre el ciri Pasqual. A continuació els escolans i el mossèn passaven a beneir les cases, i els escolans en cada una deien: «sal i ous, una mona de quatre ous». La gent donava ous per fer una mona per als escolans.

Actualment a la nit es fa missa, la benedicció de l'aigua i el foc nou i s'encén el ciri Pasqual.

El Diumenge de Pasqua es fa l'ofici de la santa missa en la qual es recorda la resurrecció de Jesucrist; seguidament la coral de la Parròquia ofereix un petit concert de primavera a l'església. Després és costum que els fillols vagin a buscar la mona i el seus padrins els l'ofereixen. El costum de posar ous a la mona prové del fet que en quasi tots els països de l'antiguitat l'ou era el símbol del Creador. Els grecs i els romans en feien ofrena a llurs divinitats quan volien purificar-se i al mateix temps servien àpats funeraris amb l'intent de purificar les ànimes dels difunts.

L'ou representa també la resurrecció de Jesucrist i es decora amb diversitat de colors; el vermell és el més utilitzat en record a la sang vessada pel Redemptor a la creu.

Hi ha hagut anys que tarda i nit es feia ball.

El Dilluns de Pasqua, a Vallmoll —curiosament això va durar força anys—, la gent no anava al camp a menjar la mona, ja que anaven a la fira a Valls. També hi havia ball tarda i nit. El dimarts se sortia al camp i es menjava la mona.

El dia 2 de maig s'anava en processó fins a l'esplanada del castell amb la Santa Creu i es beneïa el terme.

FESTA DE SANT ISIDRE

Antigament s'havia fet ball de gralles al portal de la Creu. Posteriorment es feia la missa al matí en honor a sant Isidre amb l'acompanyament de l'orquestra. A l'església hi assistien un bon grup de nens i nenes vestits de pagesets i pagesetes, els quals

oferien fruits al sant. En acabar l'ofici, se sortia en processó pels carrers de poble i, en acabar, tota la canalla que havia participat en la processó anaven al cafè de la Cooperativa i allí, a més de fer un vermut, se'ls obsequiava amb una bossa de caramels.

A la tarda i nit es feia ball amb orquestra.

FESTA DE LES FILLES DE MARIA

El 31 de maig es feia la festa del les Filles de Maria, que consistia a fer un ofici al matí i a la tarda cants de la coral, formada per homes i dones, dins la parròquia.

EL CORPUS CHRISTI

És una festa que podríem anomenar festa sectorial, de carrer. Era una festa sinònima de participació, ja que hi treballava tota la comunitat. Els joves anaven a buscar flors, verd...; la canalla esgranava els pètals; l'artista del carrer dibuixava la catifa davant de cada capella; les mestresses la feien i els vells miraven i criticaven. Es feia la missa al matí i a la tarda la processó. Ara es fa durant tota la tarda. Un any els grallers de Vallmoll van tocar durant la processó. També cal dir que s'engalanen els balcons amb cobrellits i la canalla tira paperets durant la processó. Els nens i nenes que han fet la comunió van a la processó en grup vestits com aquell dia, la processó la tanquen les autoritats municipals. El recorregut és fins a l'ermita del Roser per tornar a l'església passant i parant per totes les capelles. A la processó s'hi va cantant.

SANT CRISTÒFOL

Se celebra el 8 de juliol. Actualment consisteix en la benedicció dels vehicles i en un sopar. Als anys cinquanta, moment en què al poble començà a haver-hi més vehicles, se celebrava en primer lloc la missa al matí i a continuació la benedicció.

SANT DOMÈNEC

Els dies 4 i a vegades el 7 d'agost se celebrava aquesta festa, a la capella de Sant Domènec, que consistia en resar el rosari a la tarda i després, a la nit, s'organitzaven jocs per a la canalla: curses de sac, cucanyes... Actualment ja no es fa.

FESTA MAJOR EN HONOR A LA MARE DE DÉU DE L'ASSUMPCIÓ

El dia 15 d'agost és la festa de la Mare de Déu de l'Assumpció, patrona de Vallmoll. És quan se celebra la Festa Major d'estiu i és la que té més importància de totes les festes.

Aquesta festa dura tres o quatre dies. Hi ha un element que la Festa Major empara i que cal tenir força en compte: el retrobament, és a dir, convidar amics i parents forasters, un costum que es conserva considerablement.

La Festa Major ha patit períodes de letargia i períodes merament rutinaris. El que compta és que les festes majors s'hagin anat celebrant amb més o menys lluïment. S'han anat recuperant i introduint tradicions que estaven arraconades, però també s'han afegit les necessitats i exigències d'avui dia.

Intentaré fer un breu resum històric de l'evolució de la Festa Major de Vallmoll. La primera notícia que en tenim és del 1858, l'actuació castellera del 19 d'agost en què una de les colles vallenques va fer el pilar de vuit (amb folre i manilles). Ha quedat catalogat com el primer de la història. El 1897 a més de castells es feien serenates, concerts... Hi ha documents en els quals consta que l'any 1882 el consistori acordava assistir als actes religiosos. Als anys trenta hi havia tres envelats: un a ca Ollé, l'altre a ca Borell i l'altre a l'hort del Sindicat. L'assistència fou molt concorreguda a tots tres. També es feien curses ciclistes i concursos de tir al colom artificial.

Anys enrere els actes de la Festa Major consistien bàsicament en:

- la missa solemne en honor a la Mare de Déu
- el concert-vermut
- el ball tarda i nit
- l'espectacle de varietats
- els castells
- les curses ciclistes, boxa, futbol, tir al plat

En les últimes dècades els actes festius consisteixen en:

• el pregó de Festa Major a càrrec d'algun personatge de la vida política, cultural o del món de l'espectacle

• el cercavila d'elements festius de cultura popular amb la participació d'entitats com El Moll. Agrupació de Cultura Popular de Vallmoll (el Moll de Foc, els grallers, els flabiolaires, el ball del Patatuf) i altres elements festius com el gegantó Cisquet del Cistell

- el sopar popular
- el ball de nit
- la missa solemne en honor a la Mare de Déu de l'Assumpció
- les sardanes a la plaça
- el futbol amb altres equips
- els castells a la plaça
- el concert
- les curses de motocultors (actualment ja no es fan)
- la bicicletada popular
- les sardinades populars
- els jocs d'atraccions per als nens i nenes
- els espectacles de nit o varietats
- el futbol entre solters i casats
- les havaneres
- el castell de foc i el correfoc a càrrec de Ball de Diables de Vallmoll
- els concursos d'arranjament de façanes
- les Setmanes Culturals com a preludi de la Festa Major (actualment ja no se'n fan)

SANT MAGI

Es feia el 19 d'agost. Durant alguns anys va haver-hi alguna petita orquestra. També se celebra la missa a l'ermita del Roser. La vigília de Sant Magí era el Dia dels Caiguts, però amb els anys aquesta efèmeride va desaparèixer. Actualment ha quedat integrada dins la Festa Major.

TOTS SANTS, LA CASTANYADA I DIFUNTS

La festa de Tots Sants, el dia 1 de novembre, enceta el calendari de les festes d'hivern. Litúrgicament, el dia de Tots Sants precedeix el dia dels morts, que es dedica a recordar els difunts. Per això sovintegen les visites als cementiris, on els familiars hi duen flors.

El dia de Tots Sants es distingeix pels costums casolans que el caracteritzen; ens referim a la castanyada i als panellets que es mengen la nit de Tots Sants. Durant el dia de Tots Sants es feia la missa al matí i a la tarda es resaven tres parts de rosari a l'església. A la nit la gent feia la castanyada i l'endemà al matí deien tres misses seguides.

Actualment el cementiri es visita el dia de Tots Sants i el rosari es resa el dia de Tots Sants a la tarda al cementiri.

Durant tota la nit de difunts tocaven les campanes cada hora.

Probablement el costum de menjar castanyes prové dels campaners que s'enduien el menjar, que era la fruita del temps, i vi dolç per anar passant tota la nit.

D'aquest mes d'hivern, es poden assenyalar com a diades populars religioses el dia de Nadal, el dia de Sant Esteve i el dia dels Sants Innocents i com a no religiosa el dia de Cap d'Any. El mes de desembre és el temps de l'advent i coincideix amb el començament de l'any eclesiàstic.

A Vallmoll la celebració de la missa del gall és un acte religiós bastant recent. El gall és el símbol del sol que anuncia el pas de la nit al dia.

Anys enrere al dia de Nadal era costum que, després de sortir de missa, els nens i nenes anessin a l'escola per cantar nadales i recitar versos.

Hi ha dues manifestacions parateatral ben acceptades popularment: *Els Pastorets* i el pessebre.

El cicle del naixement, actualment, el trobem expressat en la representació d'*Els Pastorets*.

Els Pastorets els representaven el jovent i la canalla del poble a la sala parroquial per Nadal, Sant Esteve i Reis.

El dia de Nadal, 25 de desembre, es fa cagar el tió a les cases on hi ha canalla i durant molts anys s'havia fet ball a la nit.

A la sala parroquial el jovent realitzava un pessebre. Posteriorment s'ha fet un concurs de pessebres a les cases i el dia de Nadal un jurat passa a veure'ls.

En aquests darrers anys de la dècada dels noranta a Vallmoll s'ha anat fent un pessebre vivent, un any a l'entorn de l'ermita, en concret al torrent del Roser, i dos anys a l'entorn del castell.

Per Sant Esteve (patró del joves de Vallmoll) se celebrava una missa i el jovent portava un gall viu com a ofrena i, en acabar, el regalaven al mossèn. A la nit es feia ball.

El dia dels Innocents (dia 28 de desembre) els nens fan innocentades a les persones grans i els intenten, sense que se'n adonin, penjar llufes.

Actualment en aquests dies nadalencs es fan actes per a la mainada com: tallers de manualitats, concursos de dibuix i redacció, espectacles infantils...

4.2. FESTES NO RELIGIOSES A VALLMOLL

Les festes no religioses de Vallmoll que se celebren i que s'han deixat de celebrar són:

- la festa del 15 de gener o Fiesta de la Liberación
- la festa del 18 de juliol o Fiesta del Alzamiento Nacional
- el dia de l'arbre
- el dia del llibre (Sant Jordi)
- les enramades de maig
- Sant Joan i Sant Pere
- l'Onze de Setembre o Diada Nacional de Catalunya
- la festa de la Vellea
- la festa de la Verema
- la festa del carrer Alta de Sant Francesc

LA FESTA DEL 15 DE GENER O FIESTA DE LA LIBERACIÓN

Aquesta festa, en el curs dels anys, va ser sentida i assumida per la població.

Se la va conèixer com a Fiesta de la Liberación, en un acord de l'ajuntament que es va aprovar per unanimitat el 4 de gener de 1940:

1. Con el fin de conmemorar la liberación de nuestra muy querida villa por el invicto y glorioso Ejército Nacional, el cual en los primeros albores del día 15 de enero de 1939 con ímpetu bravo y arrollador supo arrancarla valerosamente de entre las garras y dominio de los marxistas, cuyas derrotadas huestes huían en desbandada vergonzosa perseguidos por el ronco y continuo bramido del cañón victorioso al tiempo que los valerosos soldados del Caudillo entre patrióticos cánticos y sonar de trompetas triunfales enarborando la Gloriosa enseña de la Patria llenaban de triunfo nuestras calles, declarar festivo para todos los efectos el expresado día 15 del mes en curso.

2. Celebrar el primer aniversario de nuestra dicha liberación con una espléndida fiesta con diversos actos religiosos que ya se detallaran y que serán amenizados por la renombrada Orquesta Marabú de Valls y con la plática en Oficio de Santa Misa a cargo del reverendo D. José Martinell, Vicario de la Parroquial basílica de San Juan de dicha ciudad con cargo todo en el correspondiente capítulo del Presupuesto de Gastos de este Municipio.

La festa adquirí un sentit de formació política, ja que a part de l'ofici solemne a la parroquial, amb orquestra i amb un capellà castrense, també es feia una recepció a les autoritats invitades, on només hi podien assistir els capitosts locals i els invitats.

A la tarda, als locals de la Cooperativa Agrícola, sovint menystinguda i acusada d'haver estat republicana, s'hi feien discursos de formació politicopatriòtica a càrrec de l'elit local, comarcal i provincial. Hi discorsejaven el consiliari forà i el rector del poble. Després se celebrava el ball.

L'acte de la tarda era un esclat del fervor al règim.

Seguidament citaré alguns actes concrets de tota una sèrie d'anys:

- 1940: sermó de Josep Martinell, vicari de Sant Joan de Valls
- 1943: Enric Bayerri, *Efemérides de la prisión en tiempo rojo*
- 1940-1947: orquestra Marabú
- 1941: orquestra Los Dinámicos. L'ajuntament demana que s'engalanin els balcons amb banderes nacionals
  - 1942: plans de futur per a les aigües
  - 1943: fer la festa amb la Jefatura de la Falange i després la celebració del Rosari
  - A partir del 1950 se saben molts detalls d'aquesta festa com ara que era de gran d'afirmació nacionalsindicalista. L'assistència de personatges com Julio Martínez Rocés («sub-jefe» provincial del Movimiento)
    - Josep Maria Fàbregas, alcalde de Valls i diputat provincial; José Pagès Costart, governador civil; Carmen Dalmau, delegada provincial de la Sección Femenina.

En els anys successius l'efervescència de la formació política anava en augment.

Durant aquests anys les despeses d'aquestes festes eren substancials; per exemple, en un dels anys trobem les següents:

- Taxis, 259 ptes.
- capellà de Vallmoll, 300 ptes.
- recepció autoritats (dolços), 300 ptes.
- Schola Cantorum, 200 ptes.
- lloguer piano, 150 ptes.
- orquestra, 1.500 ptes.
- allotjament dels músics, 718 ptes.
- sermó del capellà, 15,30 ptes.
- coets, 38 ptes.
- jornal d'un carro, 75 ptes.

Un dels eixos de l'acte era el discurs de l'alcalde. Era un discurs en català per entendre més el cor dels oients i per fer-lo més populista. Un segon aspecte a ressaltar era el sentiment de victòria que traspuava i la destructiva crítica als polítics republicans del passat acusant-los d'ineficients i vividors. Un altre eix era blasmar els qui no seguien les orientacions del règim i també incitaven a dir les coses cara a cara, al despatx, amb la finalitat que no poguessin sortir els grups organitzats. També remarcava que era necessari esborrar per sempre les diferències polítiques i socials i acabava dient que actuaria com un autèntic cristià.

El plat fort va ser al XX aniversari amb la presència del cardenal Benjamín de Arriba y Castro a l'homilia magistral *Exposición de la cruzada de liberación*.

El discurs de l'alcalde de l'any 1959 va ser d'exaltació patriòtica, recordant la victòria de Franco i rebutjant aquell que no seguia els seus dictats.

Els guanyadors eren els bons i els perdedors eren els dolents. També es va fer una crítica destructiva dels polítics republicans. Els qui discrepaven, se'ls emplaçava a dir les coses cara a cara per evitar que es fessin grups organitzats. Acabava dient que era necessari esborrar les diferències polítiques i socials i dient que predominaria sempre un autèntic sentit cristià en tots els actes. També exaltava positivament l'actuació dels ajuntaments de la postguerra i la feina ben feta.

Indicava les partides que es destinaven a cada acte i es deia d'on provenien. També es controlava l'única entitat que li podia fer ombra: la Cooperativa Agrícola.

Seguidament veurem una part del seu contingut de caire general:

Veïns de Vallmoll:

Amb alegria i satisfacció que com a patrimoni d'una gloriosa jornada viu amb nosaltres, celebrem avui el XX aniversari de l'alliberació del nostre volgut poble. Amb experimentada traducció dir XX aniversari de l'alliberació vol dir exactament vint anys de pau, de prosperitat i benestar moral, obtinguts i defensats pel nostre invicte cabdill Franco vint anys de realitzacions producte de temps millors als pitjors dels que fórem deslliurats plens de turbulències. Podem afirmar amb satisfacció i sense por d'equivocar-nos que realment aquesta ha estat l'època de les grans realitzacions, de fets palpables desproveïts de les ampul·loses i rimbombants frases plenes d'ineficàcia dels politicastes vívidors de temps passats. Són per a la majoria de pobles de la nostra província aquests vint anys la traducció en palpables realitats de velles aspiracions i somniats projectes. Qui pot posar a la balança contrària un balanç superior al fabulós d'obres i millores introduïdes, de serveis i instal·lacions realitzats, de somnis vells fets realitat, i això amb la modèstia del silenci i amb responsabilitat humanitària? Fets i no raons són el definitiu balanç d'aquests vint anys.

Feta aquesta petita introducció i abans de passar a donar compte del balanç anual i del període que avui commemorarem, vull aprofitar aquest primer contacte públic per oferir-me molt sincerament a tots. Les portes de l'alcaldia i Jefatura Local resten obertes a tots i per a tot. Per greu o insignificant que sia el problema que se us plantegi, no dubteu en participar-me'l, amb la seguretat que se us donarà la solució, cas d'haver-n'hi, i del contrari sabreu que se us aconsellarà desinteressadament i amb rectitud de consciència, i per sobre de tot honradament i pensant sempre que en tot moment hem de donar compte dels nostres actes. Pot ser que com a humans ens equivoquem, ja que ningú no és infal·lible i per això es justifica el refrany que esmenar és de savis, però tingueu en compte que sempre ens mourà la millor disposició i bona voluntat per resoldre els problemes que estiguin a les nostres mans, i si per mala interpretació dels nostres actes, prejutzant-los maliciosos o esdevenint de per si perjudicials per a algú, amb cavalleritat i valentia, sens temor a violentes reaccions pròpies d'equívocs amb persones superbes em siguin denunciats, evitant sordes i malicioses crítiques, desfavorables comentaris de taules de cafè o bugaderies de rentadors, que en definitiva són els elements negatius i destructius de la ben orientada activitat dels òrgans de govern i d'administració. Per a tots, doncs, tenim disposats de la millor forma els nostres anhels i de tots espero la col·laboració deguda per a un continu renaixement de la nostra Vila, esborrant ja per sempre les diferències polítiques i socials que puguin destorbar una actuació conjunta, i predominant sempre un autèntic sentit cristià en tots els nostres actes.

No vull acabar sense agrair a tots la col·laboració que he rebut en tots els moments durant el primer any d'exercici del càrrec, en especial als companys del Consistori, Consell Local i altres elements actius i consultius. De tots, en justa correspondència a les inquietuds i sacrifici del càrrec continuo esperant el seu granet d'arena de la sinceritat, la comprensió i l'ajuda necessària per no caure desalenat. A tots agraeixo l'entusiasme i abnegada col·laboració per arribar en aquest moment de satisfacció a la vista de les grans i valuoses innovacions de què hem sabut tots també dotar el nostre terreny, seguint la trajectòria marcada des d'un principi, traçant-la o seguint-la oblidant-nos de personalitzar i sempre amb l'afany d'aconseguir el millor i de la millor manera, però sense que signifiqui que volem donar pas al descans, ans bé que aquesta satisfacció constitueixi l'estímul que a tots mogui al sacrifici pel continu ressorgir, per l'alegre crepuscle lluminós que tots anhelem i desitgem per a Vallmoll, per a Tarragona i per a la Pàtria.

¡¡Arriba España!!

L'any 1964 es van commemorar els 25 años de Paz. L'Ajuntament de Vallmoll va relligar dues qüestions importants:

- declarar Franco *Alcalde Honorario y perpetuo de este municipio* seguint les consignes de la Diputació
- fer que la festa de Sant Sebastià quedés absorbida per la del 15 de gener

DIA DE L'ARBRE

És una festa per conscienciar la conservació i respecte per la natura.

Era organitzada per la Comissió de Cultura i es va començar a celebrar a partir del 1987. Al matí la canalla plantava arbres a diferents llocs del poble i en acabar se'ls oferia un refrigeri. Algunes vegades el dia abans es feien conferències sobre temes relacionats amb la natura i el medi ambient.

SANT JORDI, EL DIA DEL LLIBRE

La Comissió de Cultura a partir de l'any 1987 va posar una parada de venda de llibres i roses a la plaça el dia 25 d'abril.

Més endavant la venda de llibres la van començar a fer la papereria del poble i l'escola junt amb l'AMPA i actualment continuen venent llibres i roses.

L'entitat cultural El Moll. Agrupació de Cultura Popular de Vallmoll celebrava aquesta festa fent matinades i un acte musical en el qual s'oferia un concert de música tradicional al seu local a tot el poble i també s'oferia el pa de pessic de Sant Jordi.

LES ENRAMADES

Anys enrere era costum fer enramades a les noies fadrines de la vila. Consistia a posar esparreguera, torretes amb flors... al balcó i a la portalada de la casa d'una noia simpàtica i carbasses, pebrots, faves... a la casa d'una noia poc simpàtica.

LES FESTES DE SANT JOAN I SANT PERE

Sant Joan representa la plenitud del dia i l'inici del solstici d'estiu. El dia 23 és la revetlla de Sant Joan. Des de sempre els nois arplegaven trastos vells i feien una gran foguerada, i a moltes cases plantaven la feixina davant del portal. Els joves del poble anaven a botar totes les foguerades, mentre els grans feien gatzara asseguts

als pedrissos o bé amb cadires al voltant del foc, menjant coca i bevent vi ranci. Els coets no hi faltaven.

Així s'ha anat fent, però va haver-hi anys en què pràcticament, tret de tirar coets, no se celebrava res. A partir de 1996 l'entitat cultural El Moll. Agrupació de Cultura Popular de Vallmoll la va impulsar fent actes com anar a buscar la Flama del Canigó amb els grallers a Reus o a Valls, la cercavila de foc amb el Moll de Foc i el Ball de Diables, l'encesa de la foguera i la revetlla al local del Moll.

La revetlla de Sant Pere era un calc de la de Sant Joan però més afeblida i ja no se celebra.

FESTA DEL 18 DE JULIOL

Aquesta festa la va imposar el règim franquista amb motiu de la commemoració de l'Alzamiento Nacional. Va ser declarada festa oficial a totes les poblacions.

Era una festa on s'exaltava la figura del *caudillo* i tot el que girava al seu voltant i sempre criticant i repudiant els perdedors de la guerra. També era costum celebrar un àpat de germanor entre treballadors i empresaris. També se celebraven actes civico-religiosos, s'inauguraven carreteres, escoles, casa del metge...

La intenció d'aquesta festa, a més a més, era el treball, la pau i el benestar pel treball.

Els qui tenien responsabilitats polítiques pretenien que fos una exaltació del treball noble, lleial i abnegat dels productors. Amb la paga extraordinària el treballador, junt amb la seva família, organitzava una excursió legítima i merescuda, un descans després de la tasca quotidiana, sense odís ni preocupacions, només la de divertir-se honestament.

A Vallmoll va tenir poca incidència. En aquest dia festiu la gent anava a la platja o feia excursions. L'estat proporcionava recursos per costejar les despeses del viatge.

ONZE DE SETEMBRE, DIADA NACIONAL DE CATALUNYA

Es va començar a celebrar amb la democràcia i consisteix a engalanar els balcons amb la senyera. A la tarda es fa un acte d'afirmació nacional en el qual, a més de llegir algun discurs, hi ha actuacions de grups (esbarts dansaires, grallers, ministrers, havaneres, corals).

Al 1996 l'associació de cultura popular El Moll va fer un concert de música tradicional que va acabar amb el cant dels Segadors (himne nacional de Catalunya). Després es va oferir un refrigeri a la gent.

FESTA DE LA VELLESA

Fa unes quantes dècades es va iniciar aquesta festa que consistia a homenatjar la gent gran, avis i àvies. Durant la segona pasqua de maig o juny era quan se celebrava aquesta festa. La promocionava la Caixa de Pensions.

Cada avi era acompanyat per un noi i una noia que duia mantellina blanca i li regalaven un ram de flors.

Al matí se celebrava una missa on hi cantava una coral dels Cors Clavé i al sortir es feia un concert de cant coral a la plaça.

Va haver-hi un sèrie d'anys que aquesta festa no es va celebrar però a partir de l'any 1991 es va tornar a recuperar. Ara la festa consisteix a fer una missa al matí en què els avis porten les ofrenes. També es fa una distinció a l'avi i a l'àvia més gran del poble. Després es fa un dinar de germanor al Casal d'Avis i finalment ball al Centre Cultural.

LA FESTA DE LA VEREMA

Aquesta festa és recent, en concret es va crear a la tardor de 2003. El motiu és l'inici de la nova collita de raïm. En aquesta es vol recordar la manera tradicional de veremar dels nostres avantpassats i vol rememorar com era tota l'activitat agrària de la collita.

Els actes que es fan són:

- A la tarda es fa una cercavila pels carrers del poble amb carruatges carregats amb bótes de vi i en un carro hi van l'hereu i la pubilla de la festa.
- Al vespre es realitza una conferència sobre «La vinya i el vi».
- A la nit es fa un sopar popular, el ball, l'espectacle pirotècnic i la rifa de regals.

LA FESTA DEL CARRER ALTA DE SANT FRANCESC

Aquesta és una festa de recent incorporació. El carrer Alta de Sant Francesc té una capella dedicada a aquest sant i els veïns van acordar celebrar una festa. La fan el dia 4 d'octubre. Es prepara un sopar a la placeta Blanca i després ballaruca.

4.3. DITES POPULARS DE VALLMOLL

La literatura oral s'entén com una tradició cultural transmesa oralment o visualment, al costat de les supersticions, dels costums i de la tecnologia o de l'art popular, entre d'altres. Cal, però, que aquesta presenti una marca formal (fórmula, vers) o que contingui la narració d'un fet, suposadament real o palesament imaginari.

A continuació relaciono una cançó de bressol de Vallmoll.

Sant Jaume, patró d'Espanya,
 feu-ne dormir tot el món
 que tinc la bugada estesa
 i la pasta bona al forn.
 I els bouets a la beurada
 i els canterets a la font.
 Sant Jaume, patró d'Espanya,
 feu-ne dormir tot el món,
 ioro, oro, ho...,
 ioro, ho... roina,
 nineta, la nina non,
 nineta la norondina,
 oh...

Una altra de la Mare de Déu del Roser:

Mare de Déu del Roser,
alcalceu-me'n una gràcia,
no me'l doneu foraster,
que a la vila n'hi ha massa.

Un altre aspecte són les fórmules terapèutiques per guarir els mals:

Una brossa en tinc a l'ull,
si és meva no la vull,
si és de santa Llúcia
sí que la vull...

Cançó del caga tió, versió recollida a Vallmoll:

Pare Nostre del tió.
Bon Nadal que Déu nos do.
Ara vénen festes,
festes glorioses,
dones curioses,
renteu els tinells,
que ara ve Nadal.
Posarem el porc amb sal,
la gallina a l'olla,
cua de moixó.
Caga tió,
si no et donaré
un cop de bastó.

Cançons dedicades als pobles veïns de la comarca:

Les nenes de Vallmoll
són poques i decidides,
tot ho volen saber,
que amb una lliura de cireres
quants pinyols hi pot haver.
Les nenes de Vallmoll
només volen anar a la mina
per veure els soldats,
els soldats de cavalleria.

Cançons de tasca de la fàbrica de teixits:

El dilluns aplego peça,
el dimarts per enganxar,
el dimecres tiro llista
i el dijous per enganxar,
el divendres vaig d'estrago,
el dissabte cobro sou

i el diumenge passo comptes
i encara no n'he tingut prou.

Cançons de recol·lecció d'avellanes:

Tota la setmana al mas,
el diumenge en sóc vilera,
el dilluns al matí
ja en torno a ser masovera.

Una cançó és l'arbitri que va posar l'Ajuntament de Vallmoll per haver instal·lat el gas a la Casa de la Vila. Algunes cases no el volien pagar i venien els civils a fer l'embargament.

La cançó diu així:

Entre Valls i Bellavista
i Nulles i la Masó
entremig hi ha un poblet
que és digne de compassió.
Ai vileta de Vallmoll,
tu que n'ets de desgraciada,
que el rellotge de la vila
va portat per la canalla.
Els tres que en tenen la culpa
són coneguts de tothom:
l'un fa cara d'esclapet,
l'altre té ulls de lluert
i l'altre també l'han tret de Vilaverd.
Ai Carmeta rabiosa,
tu ets filla de Vic
i te n'has anat de Carbonera
i has deixat el teu marit.
I a les eleccions que vinguin
tots haurem d'anar a votar
per a treure tots aqueixos
que ens volien embargar.
Ai, vileta de Vallmoll,
tu que n'ets de desgraciada,
que el rellotge de la vila
està dut per la canalla.

Cançó del ball de Gitanes. Es cantava a la dansa infantil del ball de Gitanes al 1935:

Som el ball de les gitanes,
la gent més bona del món
que hem vingut per divertir
a tota la població.

Ens mengem les cabres mortes,
bens que fan pudor.
Tot ho admet el nostre païdor.
N'he fet cent per un pa sol.
M'he casat tretze vegades
i de fills en tinc dinou.

Aquesta cançó es cantava a l'escola cap a l'any 1940 en castellà quan les nenes feien costura i estava dedicada al capellà de Vallmoll, Josep Ballester Martorell, que va anar com a missioner a les Filipines. Aquest capellà va morir l'any 1913 en el naufragi del vaixell Izaguirre.

Mañana en un frágil barco
me he de engolfar en la mar.
Daré un Adiós a mi patria,
el último Adiós quizás.
No temo las muchas aguas
ni al indio ni al huracán,
que es dulce quien busca el cielo,
allá su tumba en la mar.
Por si Dios quiera que no vuelva más
mi corazón te dejo, virgen de Montserrat,
sólo con este rosario te venceré
y al dar el poster suspiro por ti,
ay madre mi agonía,
tened piedad de mí.

Dites que diem a Vallmoll en relació als mesos de l'any o a les activitats:

Per Nadal un pas de pardal, per Sant Esteve un pas de llebre i per Sant Sebastià una hora el dia es va allargar.

Per Nadal cada ovella al seu corral.

Per Nadal qui res no estrena res val.

Any de neu, any de Déu.

Si la Candelera plora el fred ja és fora, si la Candelera riu el fred ja és viu.

Març marçot, mata la vella a la vora del foc i a la jove si pot.

Per Sant Josep, el brot al cep.

A l'abril, aigües mil.

Pel maig cada dia un raig.

Pel juny, la falç al puny.

Per Sant Joan el primer bany.

Per Santa Magdalena l'avellana és plena.

Per la Mare de Déu d'agost a les set ja és fosc.

6. Conclusions

Després d'haver-me informat sobre el món associatiu i festiu de Vallmoll des de la segona meitat del segle XIX fins a l'actualitat i d'haver procurat analitzar les circumstàncies socials, morals i cíviques de cada època, he arribat a les següents conclusions:

a) De la segona meitat del segle XIX tenim pocs documents per poder fer un estudi amb més profunditat. Consta que hi havia dues societats però només en va quedar una d'important, la qual cosa indica que en aquell moment va haver-hi la necessitat d'associar-se per millorar aspectes econòmics de la població del seu moment, ja que la gran majoria de la població es dedicava a treballar el camp. En aquell moment l'índex de formació educativa era baix i cal pensar que si les persones es feien sòcies d'una entitat era perquè hi havia un esperit associatiu prou important.

b) El primer terç del segle XX ve marcat per uns canvis socials i polítics a Catalunya i al món. És l'inici del desenvolupament industrial, el nacionalisme català, la revolució russa i les ideologies que giraven al seu voltant. Per aquest motiu crec que amb aquests canvis els ciutadans van decidir integrar-se a aquells col·lectius que els eren més propers per la seva forma de pensar. Les idees progressistes sempre van tenir molts més seguidors.

L'activitat festiva de l'any, a part de la influència religiosa, en el seu aspecte lúdic era organitzada per les associacions i en concret pel Sindicat Agrícola, com passava a la majoria dels pobles. Aquest era l'eix vertebrador de l'economia del poble i això comportava que realitzés una funció social de diversió.

Cal dir que hi havia molta participació. En aquella època hi havia pocs vehicles d'automoció als pobles i la bicicleta no era a l'abast de tothom. La gent es quedava al poble i això propiciava que es poguessin realitzar activitats de tipus teatral, lúdic i de diversió al poble. El fet que pràcticament la totalitat de la gent del poble treballés al camp amb uns horaris similars i un ritme de vida més tranquil contribuïa a poder organitzar actes amb més facilitat.

La part negativa d'aquesta època van ser les convulsions del país a causa de les divisions polítiques, econòmiques i socials que van afectar l'harmonia de la convivència del poble i això va donar lloc a la Guerra Civil del 1936.

c) A partir de l'any 1939 i fins al 1975 es va viure el llarg període franquista. Es tractava d'un règim autoritari que no permetia la formació d'associacions i partits polítics de manera lliure i democràtica.

L'Església va tenir un gran poder i una gran influència en aquesta època. Es buscava l'adoctrinament religiós i polític del règim. El sistema que va imposar el franquisme penetrava en tots els sectors de la societat. Des de ben petits els nens i les nenes s'integraven al Frente de Juventudes. Era una de les úniques coses esportives, lúdiques i recreatives a través de les quals els joves es podien divertir. Això no vol dir que tothom que hi anés quedés totalment adoctrinat.

La religió va tenir molt de pes en totes les festes. La participació de les dones només era important en activitats bàsicament religioses i de la parròquia. Els actes religiosos de les festes eren multitudinaris. La Cooperativa va continuar sent l'organitzadora de les Festes Majors, el cinema...

El règim va acaparar el potencial de la Cooperativa i la va intentar adaptar a la seva ideologia.

A partir de l'any 1956 aquest fet canvia, alguna autoritat del règim, que estava vinculada al món cooperatiu, proposa que la Cooperativa sigui dirigida per persones que durant el 36 van ser titllades d'esquerres, ja que les veien més vàlides per aquesta finalitat.

La diversió de la gent jove era anar al futbol i al ball dels diumenges. Cap als anys seixanta arriben uns nous aires, l'economia va millor i el jovent ja surt més del poble i va a divertir-se a altres llocs. N'hi ha bastants que estudien als instituts o a la universitat i aquesta influència es comença a notar a la vida del poble, tant en l'àmbit cultural com en el festiu.

d) La democràcia és el moment en què els actes festius són organitzats i finançats per l'ajuntament. Però es constitueixen comissions de festes i de cultura i entitats de cultura popular i tradicional que són les que pràcticament duen a terme les activitats i ajuden a organitzar els actes festius.

Durant bastants anys, fins al 1996, l'ajuntament donava bastanta llibertat d'actuació a les iniciatives de les comissions i funcionaven amb força autonomia, però des que tenim l'actual alcalde amb majoria absoluta és quan s'ha volgut dirigir els actes festius i les entitats han deixat de tenir l'autonomia en l'organització de les festes i els actes. L'entitat que no segueix aquesta línia no rep ajuts i a més té dificultats per impulsar-se per ella mateixa. En definitiva el que vol fer l'ajuntament és controlar la societat civil. Això recorda l'estil d'un determinat moment del franquisme i potser sí que aquell adoctrinament va penetrar en el subconscient d'alguns dirigents actuals.

Aquest últim punt de vista el manifesto perquè des de ben jovenet l'he patit; quan ballava el Patatuf a l'entitat El Moll no li van deixar el Centre Cultural i vaig haver de ballar a la plaça de l'Església. Assajava el flabiol al local del cinema i l'alcalde per via judicial ens va fer fora.

Sí que en l'actualitat n'hi ha que han tornat al cinema però el funcionament és bastant imposat, perquè si aquella entitat estés dirigida per unes persones que no són del grat de l'alcalde tampoc els ho permetria.

Espero que en un futur aquest tarannà pugui canviar i que no es torni a donar un govern que actui d'aquesta manera.

Bliografia consultada

CAPDEVILA, Joaquim i GARCIA, Agustí (1997): *La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

Coneixement de Catalunya. Tema XI. La literatura oral. Reciclatge de català. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.

Espai i temps d'oci a la història. XI jornades d'estudis històrics locals. Govern Balear. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Institut d'Estudis Baleàrics, Palma, 1993.

GAVALDÀ, Antoni (1983): *El llibre de Vallmoll*. Institut d'Estudis Vallencs. Estudis comarcals, I. Valls.

MARAVALL, J. María (1978): *Dictadura y dissentimiento político. Obreros y estudiantes bajo el franquismo*. Ediciones Alfaguara, Madrid.

PEDRERO, Emilio (1900): *Guía de Valls y su partido*. Tipografía La Catalana de E. Castells, Valls.

PUJOL, Amadeu (1922): *Monografia de Vallmoll*. Llibreria Religiosa, Barcelona.

Quaderns de Cultura Popular. El Periódico. Grupo Zeta. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana.

Revista *Cultura de Valls*:

(1951): «Dites» de la gente de nuestro campo, núm.74.

(1980): *Dues tradicions Nadalenques*, núm.395.

(1982): *Veremadors i plegadors d'avellanes*, núm. 409.

(1990): *Del llenguatge popular*, núm. 497.